№ 113 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 29

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 29 № 113

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Փարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

12 ամս. 10 ռուբ., 11 ամս. 10 ռ., 10 ամս. 9 ռ., 9 ամս. 8 ռ., 7 և 6 ամս. 6 ռ., 5 ամս. 5 ռ., 4 ամս. 4 ռ., 3 ամս. 3 ռ., 2 ամս. 2 ռ., 1 ամս. 80 կ. և առաջման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 ռուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Աւագների Խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների, որ մայիսի 31-ին 1909 թ.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԸ

ՏԵՂԱՓՈԽՎՈՒՄ Է

ամառային ճոր cէճfը

(Միխայլովսկի պր., Մայերի այգի):

Ճաշին կը նուագեն լարանուագների երաժշտախումբը, սազանդարները և դուդուկ նուագողները:

Հրաւիրվում են իբրև հիւրեր՝ անդամները, կանդիդատները և նրանց ընտանիքները, ընդհանուր հիմունքների համաձայն:

Ճաշի վճարն է (առանց գինու) իւրաքանչիւրի համար 1 ռ. 50 կ.:

Ճաշին մասնակցել ցանկացողները վաղօրօք պիտի գրվեն Ժողովարանի շվէյցարի մօտ:

(ու. շ.) առ. 496. 2—1

ԱՅԳԻ—ՃԱՇԱՐԱՆ
ԻԺԱՆԷ ԸՆԿ.

Դվորցօվայա փող., Վ. րաց Աղնւսկան. ամառային Թատրոնին կից:

Այգում ամեն օր կը նուագէ Թիֆլիսի Արքունական Թատրոնի օպէրային նրաժշտախումբը՝ պ. Պալիևի ղեկավարութեամբ, ցերեկ. ժամը 2—4-ը և երեկ. 9—2-ը գիշ.:

ՃԱՇ.—2 տեսակ կերակուր՝ 60 կ., 3 տես.՝ 80 կ., 4 տես.՝ 1 ռ.: Ամեն տեսակ ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների համար առանձին պրէյս-կուրանտ:

◆ Գնէրը չափաւոր են ◆

(ա. օ.) առ. 10—2

ՀՐԱՒԷՐ

Զգրաշէնի ս. Աւետեաց եկեղեցու ծխականները կիրակի, ամսիս 31-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, հրաւիրվում են ծխական ժողովի, որի դրագմունքի առարկան կազմելու են հետևեալ հարցերը.

1. Հրաժարված պ. Խ. Աֆրիկեանի տեղ մի հոգաբարձու ընտրել:
2. Թոյլատրել հոգաբարձութեանը երեք նոր կրպակներ կառուցանել:
3. Խորհրդակցել դպրոցի հին շինութիւնների վերանորոգման մասին:
4. Ընթացիկ հարցեր:

Հոգաբարձութիւն

(ու. շ.) 497. 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:

Տելեֆօն 695

Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.:

Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, $11^1/_2$-ից մինչև $12^1/_2$ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:

Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:

Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկ պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կօպէկ:

(օ. մ.) ա. 38. 100—44

ՀՐԱՒԷՐ

Գայիանեան օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է Մողնու եկեղեցու յարգելի ծխականներին, որ կիրակի, մայիսի 31-ին, պատարագից յետոյ ժամը 12-ին, եկեղեցում լինելու է նախընթաց ժողովի շարունակութիւնը երէցփոխի ընտրութեան մասին: Ընտրութիւնը վերջնական է:

Նախագահ հոգաբարձութեան՝

Ռ. Յովհաննիսեան

(ու. շ.) 498. 2—1

Վրաստանի և Իմերէթի հայոց դպրոցների թեմական տեսչի պաշտօնի համար խնդիր կարելի է տալ մինչև յունիսի 10-ը:

Դպրոցական խորհրդի նախագահի տեղ՝

Եփրեմ վարդապետ

Անդամ-քարտուղար խորհրդի՝

Իսահակ Յարութիւնեան

(ու. շ.) առ. 500. 2—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Մայիսի 15-ից ընդունում է հիւանդներ Կովկասեան հանքային ջրերում:

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ, Վերխնի Բուլվար, տ. Գիրէյի, № 14. Пятигорскъ, Верхній Бульваръ № 14, д. Гирей.

(օ. մ.) (10 ա.) (10 վ.) 434. 20—7

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՈՒՄ

Կաթողիկոսը Պետերբուրգումն է:

Օսմանեան մայրաքաղաքից ուղիղ անցել է նա ռուսական մայրաքաղաքը: Օսմանեան պետական շրջանների ներկայացուցիչների հետ տեսակցելուց յետոյ նա անմիջապէս պէտք է տեսակցի ռուսական պետական ներկայացուցիչների հետ:

Լինելով երկար ժամանակ թիւրքահայ ժողովրդի պատրիարք և բազմատեսակ առիթներ ունենալով շփվելու օսմանեան պետական շրջանների ներկայացուցիչների հետ, նա գիտէ պետական-կառավարչական այն հոսանքների բնաւորութիւնը, որոնք ազդում են թիւրքահայ ժողովրդի կեանքի վրա: Նա Ռուսաստանում նոր մարդ է, բայց և այնպէս նա այնքան ծանօթ է այն հանգամանքների հետ, որոնք դեր են կատարել ռուսահայերի կեանքում, որ մենք լիայոյս ենք, թէ նա իր անմիջական շփումների միջոցին ռուսական բարձր շրջանների ներկայացուցիչների հետ՝ հեղինակաւոր խօսք կարող է ասել այն խոշոր և հիմնական խնդիրների մասին, որ կան ասպարէզի վրա:

Անշուշտ, այն կարճ ժամանակամիջոցում, որ պէտք է մնայ Կաթողիկոսը Պետերբուրգում, չեն քննվելու մանրամասն խնդիրներ և չեն մշակվելու զանազան ծրագիրներ, բայց թէ Կաթողիկոսը և թէ կառավարչական շրջանները կարող են մի հիմնական կէտի վերաբերութեամբ լիակատար միաձայնութեան մէջ լինել: Դա վստահութեան խնդիրն է դէպի հայ ժողովրդի ամբողջութիւնը, վստահութիւն դէպի կուլտուրական, խաղաղ աշխատանքով ապրող հայ ազգաբնակութիւնը, վստահութիւն դէպի Նորընտիր Կաթողիկոսը, որը գալիս է իր ձեռքն առնելու Էջմիածնի հետ կապված գործերը՝ անցողակի շրջանի փորձութիւններից յետոյ:

Այն թիւրիմացութիւնների ուսումնասիրութիւնը, որոնք ծագել են զանազան ժամանակներում Էջմիածնի և պետական-կառավարչական ատեանների միջև, ցոյց է տալիս, որ յաճախ լաւ չեն հասկացվել և ըմբռնվել հայ ժողովրդի հոգեկան բարոյական պահանջները պաշտօնական ներկայացուցիչների կողմից, ուստի և առիթ են դարձել բոլորովին անտեղի բարդութիւնների և անախորժութիւնների:

Եւ դարձեալ ամեն բան կարգի է ընկել, երբ վերականգնել է վստահութիւնը դէպի հայ ժողովուրդը և յարգվել են նրա բարոյական-կուլտուրական կարիքները:

Անշուշտ՝ ամեն մի թիւրիմացութիւն ունեցել է իր զարտուղի արձագանքները, որոնք ստեղծել են անախորժութիւններ կեանքի մէջ, բայց դրանք ժամանակաւոր երևոյթներ են եղել: Վերականգնած վստահութիւնն ինքն իր մէջ պարունակում է ուժեղ և հաստատ գրաւական բարիքների համար պետական-ժողովրդական կեանքում:

Ա. Քալանթար

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳԱՀԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԵՏԸ

Այսօր, մայիսի 29-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մատթէոս II պէտք է ներկայանայ Կայսր Նիկօլայ II-ին:

Հայոց Եկեղեցու պետերը միշտ իրանց պարտականութիւնն են համարել, բազմելով Լուսաւորչի Աթոռի վրա, իրանց երախտագիտական զգացմունքն արտայայտել մեծ, ռուսական ազգին, յանձին նրա Վեհապետների, որի շնորհիւ հայ ազգը և Եկեղեցին հնարաւորութիւնստացան ազատվել երկարատև, դարաւոր հարստահարութիւններից և անձնատուր լինելով խաղաղ, անդորր, աշխատաւոր կեանքի՝ բարգաւաճել նիւթապէս, հոգևոր-բարոյապէս և մտաւորապէս:

Հայ ժողովուրդը չէ կարող մոռանալ, որ շնորհիւ ռուս կուլտուրայի բարձրացաւ և նրա սեփական կուլտուրան, որ շնորհիւ ռուսական քաղաքակրթութեան ազդեցութեան՝ նա հնարաւորութիւն ունեցաւ զարգացնելու իր գրականութիւնը, իր տնտեսական դրութիւնը, ձեռք բերեց ազգային ինքնաճանաչութեան գիտակցութիւնը:

Ի հարկէ, եղան շրջաններ, երբ իրանց միսիան և պաշտօնը չըմբռնող, անարժանապէս վարող վարչական անձինք աշխատեցին գժտութիւն սերմանել հայ և ռուս տարրերի միջև, անհաւատարիմ ցոյց տալ հայ ժողովուրդը Ռուսաստանի առաջ, բայց թէ Ռուսաստանի գահակալները իրանց բազմաթիւ հրովարտակներով, ուղղված հայ ազգին՝ կաթողիկոսական հաստատութեան առիթով, թէ ռուս ազգի լաւագոյն զաւակները շարունակ վկայել են, որ հայ ազգը կարողացել է պատւով իր հաւատարմութեան լաւագոյն ապացոյցները տալ և անկեղծօրէն կապել է իր բաղդը և ապագան անխզելի շղկապով ռուսական մեծ ազգի հետ:

Այսօր Մատթէոս II, անշուշտ, կրկնելու է այն հաւաստիացումները, որ Հայոց Եկեղեցու պետերը միշտ ներկայացրել են Ռուսական Գահին, և մի անգամ ևս հայ ժողովրդի յարգանքի հարկն է մատուցանելու ռուսաց մեծ ազգին՝ քաղաքակրթութեան այն մեծ ազդեցութեան համար, որ նա ունեցել է հայ ժողովրդի վրա:

Հաւատարմութեան այն անկեղծ զգացումները, որ այսօր Հայոց Եկեղեցու Պետը ներկայացնելու է Ռուսաց Գահին, լինելու և ընդունվելու են իբրև արտայայտութիւն հայ ժողովրդի անկեղծ հաւատարմութեան ապացոյց, իսկ այն պատիւը և մեծարանքը, որ այսօր Ռուսաստանի մայրաքաղաքում Ռուսական Գահը ցոյց է տալիս այդ հոգևոր Պետին, համարվելու է պատիւ և մեծարանք ամբողջ հայ ժողովրդին, որի արժանաւոր հովւապետն է մեծարանքի արժանացողը:

Հ. Առաքելեան

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՅՍՐԻ ՄՕՏ

Պետերբուրգից, մեր սեփական թղթակցից, ամսիս 27-ին ստացանք հետևեալ հեռագիրը.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մատթէոս Բ.-ի Բարձրագոյն աուդենցիան Թագաւոր Կայսրի կողմից նշանակված է ուրբաթ, մայիսի 29-ին: Թարգման է լինելու պրոֆեսոր Մառը:

Յովակ Ղուկասեան

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

(Յատուկ)

Պետերբուրգ, 27 մայիսի

Առաւօտեան ժամը 9 և 55 րօպէին վարշավեան երկաթուղով ժամանեց Իգմիրլեան Կաթողիկոսը Ներսէս և Գարեգին արքեպիսկոպոսների, Աշոտ եպիսկոպոսի, Մեսրոպ և Բաբգէն վարդապետների և Կ. Պոլսից եկած 3 վարդապետների ուղեկցութեամբ:

Կայարանում Կաթողիկոսին դիմաւորեցին արտաքին գործերի մինիստրութեան ներկայացուցիչը, հայկական գաղութը, որի մէջ գտնվում էին Պետական Խորհրդի և Դումայի անդամներ և ժողովրդի ահագին բազմութիւն:

Կաթողիկոսը, օրհնելով ժողոված հասարակութիւնը, դիմեց կայսերական սենեակները, ուր մի փոքր ժամանակ զրուցեց ներկայացած գաղութի անդամների հետ, յետոյ առաջնորդվելով եպիսկոպոսներից, որոնք տանում էին հայրապետական խաչը և գաւազանը, և առանձին եկեղեցական սպասաւորներով, որոնք հետևում էին արծաթէ գաւազաններով, գնաց դէպի դուռը, ուր պատրաստված էին շքակառք և մի քանի լանդօ՝ գաւազանակիրների և Կաթողիկոսին ուղեկցողների համար:

Հանդիսաւոր գնացքը ուղղվեց Իզմայլովսկի պրօսպէկտով, Մեծ Մօրսկայա փողոցով դէպի Նէվսկի պրօսպէկտը—հայոց եկեղեցին: Այստեղ փողոցի մայթից սկսած մինչև եկեղեցին շինված էր կարմիր մահուդով ծածկված տախտակամած և պատրիարքին սպասում էր մորեգոյն թաւշից ամպհովանի, գլխին խաչով, որի արծաթէ ձողերից բռնել էին Պետական Խորհրդի անդամ Ղուկասեանը, եկեղեցու երեսփոխան իսկական գաղտնի խորհրդական Տիգրանեանը, Պետերբուրգի հայ վաճառականութեան ամենաաւագ անդամ Տէր-Մատթէոսեանը:

Պատրիարքին ընդունեց եկեղեցու աւագ քահանան:

Հանդիսաւոր գնացքը մտաւ տրօպիքական բոյսերով զարդարված եկեղեցին: Հակիրճ արարողութիւնից յետոյ, կրտսեր քահանան դիմեց Կաթողիկոսին ողջոյնի ճառով: Կաթողիկոսը պատասխանեց մի քանի ոգորմած խօսքերով, որից յետոյ մեկնեց իր համար պատրաստված պատրիարքական օթևանը: (Հ. Գ.)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ Կ. ՊՈԼՍՈՒՄ

Կ. Պոլիս, 18 մայիս

Երէկ տօնական մեծ օրի մը երևոյթը առած էր Պերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին: Ութը-տասը հազարէ աւելի հոծ բազմութիւնը լեցուած էր եկեղեցիին դուրս և ներսը: Եկեղեցին հագուած, շքուած, լուսազարդուած: Վեղարաւորներու ահագին շարք մը:

Պատարագիչն է Թիֆլիսի առաջնորդը: Ներկայ է Ս. Հայրապետը: Խաչի և հայրապետական գաւազանի արարողութիւն մը խոր տպաւորութեան մէջ կը թողու մեզ ամենքս ալ: Գաւազանը Ս. Հայրապետին յանձնեց Սաթունեան շատ պատշաճաւոր խօսքերով ու մենք ամենքս ալ արցունքներու մէջ կը տեսնէինք իշխանական խորհրդապատկեր մը, որ տակաւին կանգուն կը մնայ մեր կեանքին մէջ, ուր փշրուած է ամեն բան: Խաչը յանձնեց Շախեան, նոյնպէս վայելուչ խօսքերով.—տարբեր խորհրդանշան մը, որուն թևերուն տակ ապաստան գտա է դարաւոր ժողովուրդ մը, սուրի և կրակի բոցերուն տակ անոր յառած ու սփոփունքի փշրանք մը գտած անով իր տառապագին հոգիին մէջ: Այդ արարողութեան առթին, ամեն աչքերու վրայ ստէպ կ'երևար թաշկինակ մը՝ արցունքներ ցամքեցնելու համար:

Օրուան կսկծալի դէպքերուն մէջ, որ աւերումներով ու մահերով կը նստին հայ ժողովուրդի սրտին ու հոգիին վրայ, իշխանական գաւազանի մը գլուխը դէպի վեր ու խաչի մը թևերը տարածուած՝ կեանքի վերաձայնութիւն մըն են կարծես ու մեզի անշնչաբար դեռ կեանքի յոյս կուտան: Ու կը սիրէինք մեր եկեղեցին:

Հայրապետը խօսեցաւ նոյն օրը. խօսեցաւ Սաթունեան: Պատարագէն ետքը հոգեհանգիստ կատարուեցաւ հանգուցեալ վերջին հայրապետի համար:

Ճաշը տեղի ունեցաւ Սպլանդիդի հիւրանոցին մէջ: Կաթողիկոսը բաժակ առաջարկեց Ցարի, Մուհամմէդ Ե.-ի ու շահի կենացը, որոնց ձեռքին տակ բաժնուած կապրին հայերը: Սաթունեան բաժակ առաջարկեց Ս. Կաթողիկոսի կենացը, Զօհրապի, իբրև ազգ. երեսփոխանական ժողովի ատենապետ, սինօդի ու կրօնական ժողովի անդամներուն կենաց. դոքտ. Թորգոմեան, ռուսահայերու և թիւրքահայերու կենացը:

Ժողովուրդը, առհասարակ, համակրանքով է դէպի կաթողիկոսական հրաւիրակները:

Ռուսաց դեսպանը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ հրաւիրակներուն: Շահէն

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 27 մայիսի

Պետ. Հեռ. Գործ. տեղեկութեան համաձայն, առաջիկայ ամառս նախատեսվում են մի շարք տեսակցութիւններ Թագաւոր Կայսրի և օտարազգի թագաւորների միջև: Մօտ օրերս տեղի կունենայ՝ դեռ առաջներում սպասվող՝ Կայսրի տեսակցութիւնը գերմանական կայսրի հետ, որ այժմ պատրաստակամութիւն է յայտնել օգտվել Թագաւորի առաջարկութիւնից և այցելել Նրան յունիսի սկիզբներին, ֆինլանդական ջրերում: Յունիսի կէսերին սպասվում է, որ այցելութիւն կը լինի շվէդական թագաւորին, յուլիսի երկրորդ կէսերին՝ ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահին և անգլիական թագաւորին. մի փոքր ուշ Թագաւորը կը մեկնէ Իտալիա այցելելու Վիկտոր-Էմմանուէլ թագաւորին: Այս վերջին տեսակցութեան ճիշդ ժամանակը դեռ վերջնականապէս չէ որոշված: (Հ. Գ.)

Հաագա, 27 մայիսի

Մայիսի 22-ի գիշերը ուժեղ երկրաշարժից յետոյ Կօրինտի հրաբուխի րայօնում—Սումատրայի վրա—զոհվեցին 230 մարդ: Կան բազմաթիւ վիրաւորներ: (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պոլիս, 27 մայիսի

Սուլթանը հաստատեց և Ադանայում այսօր գործադրվեց այն վեց հայերի և ինն մահմեդականների մահվան դատավճիռը, որոնք մասնակցել էին Ադանայի կոտորածներին: (Հ. Գ.)

Հռոմ, 27 մայիսի

Տրիպօլին ընդունեց թիւրքաց պատգամաւորութիւնը, որ ազդարարելու է Մուհամմէդ V-ի գահակալութեան մասին: Վաղը պատգամաւորութիւնը կընդունվի թագաւորից: (Հ. Գ.)

Աթէնք, 27 մայիսի

Լաւատեղեակ շրջաններում վճռականապէս հերքում են, իբր Յունաստանը երբևիցէ խնդրել է թիւրքաց կառավարութեանը կրետէ թիւրքաց զօրքեր ուղարկելու վերաբերութեամբ: (Հ. Գ.)

Կ. Պոլիս.—Վերջերս Վանից այստեղ ըստացված մասնաւոր տեղեկութիւններից երևում է, որ Վանի վիլայէթում դրութիւնը դեռևս շատ հեռու է հանգիստ լինելուց:

Այդ տեղեկութիւնները միանգամայն հակասում են այն լուրերին, որ հաղորդում են Թիւրք լրագիրները։ («Р. У.»)

—

«Մոնիտ. Օրիէնտալ» լրագրին հաղորդում են, որ մտադրութիւն կայ տեղափոխել Աբդիւլ-Համիդին Ռոդոս կղզին։

—

Կ. Պոլիս։—Ծովային մինիստրը հրաման է արձակել յոյներին պատերազմական նաւերի նաւաստիների շարքը ընդունելու համար։

«Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կօմիտէտը հրատարակել է մի մանիֆեստ, որով յայտարարվում է պրօգրեսիստների կուսակցութիւն կազմելու մասին։ Այդ քաղաքական կուսակցութեան ծրագիրը հետևեալն է.

Պատասխանատու մինիստրութեան կազմումը։

Սենատորների թիւը պէտք է լինի ոչ աւելի քան մէկ երրորդը պարլամենտի անդամների։ Սենատորների լիազօրութիւնների շրջանը տևում է 9 տարի։ Իւրաքանչիւր երեք տարին մի անգամ սենատորների մի երրորդ մասը հերթով՝ դուրս է գալիս և փոխարինվում նորերով։ Դրանցից մի երրորդը նշանակում է սուլթանը, իսկ երկու երրորդը ընտրվում է։

Կառավարութիւնը տեղեկացնում է մամուլին իր տեսակէտը, առանց, սակայն, նախնական ցենզուրայի դիմելու։

Տարրական ուսումը պարտադիր է և ձրի, իւրաքանչիւր տեղում կատարվում է սովորողների մայրենի լեզուով։ Դասաւանդութիւնը բարձրագոյն դպրոցներում տեղի պէտք է ունենայ բացառապէս Թիւրքերէն լեզուով։ Քաղաքական դատախազութիւնը կատարվելու է միօրինակութեան սկզբունքների հիման վրա։

Տեղական կառավարութեան գործերում ընդունվում է ապակենտրոնացման սկզբունքը։ («Р. У.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թաւրիզ, 27 մայիսի

Մարաղայի նահանգապետ Շուջաուդ-Դովլէի ձեռք առած կտրուկ միջոցների շնորհիւ Սօուջ-Բուլաղը և Միանդաբը պաշարող քիւրդերը յետ նահանջեցին։

Թիւրքաց զօրքերի առաջխաղացութեան վերաբերութեամբ դէպի Ուրմիա, Խոյ և Սալմաստ—այստեղ ոչ մի տեղեկութիւն չը կայ։ (Հ. Գ.)

—

Բուշիր, 27 մայիսի

Սէիդ-Մօրթուզի նախաձեռնութեամբ տանգիստանցիները վերստին անաջող փորձ արին ներս խուժելու քաղաք։ Նոր նահանգապետը, մայիսի 25-ին սէիդ-Մօրթուզին և նրա կողմնակիցներին տալով չորս օր ժամանակամիջոց անձնատուր լինելու համար, հրամայեց ոյժով տիրանալ սէիդի տանը։ Հինգժամեայ թնդանօթաձգութիւնից ու հրացանաձգութիւնից յետոյ տունը գրաւվեց։ Սէիդը աշխատեց ազատվել փախուստով, բայց բռնվեց և բանտարկվեց։ (Հ. Գ.)

—

Թէհրան.—Ատրպատականից ստացված տեղեկութիւնները սաստիկ յուզմունք են պատճառում։ Տրամադրութիւնը խառն է։ Շահի կառավարութիւնը յայտնել է օտար պետութիւնների բոլոր ներկայացուցիչներին, որ յուզմունքների ու ժողովրդական խռովութիւնների դէպքում նա պատասխանատուութիւնը հեռացնում է իրանից։

Թիւրքիայի և Գերմանիայի դեսպանները, ներկայացնելով շահին յիշատակագիր, պահանջում են կարելոյն չափ շուտով լուծել Ատրպատականի հարցը, հակառակ դէպքում նրանք հարկադրված կը լինեն այնտեղ ուղարկել նաև իրանց զօրքերը իրանց հպատակների պաշտպանութեան համար։

Սաթթար-խանն ու Բաղր-խանը տեղեկացրել են շահին, որ մինչև օտարերկրեայ զօրքերը չը հեռանան Ատրպատականից, նրանք չեն դուրս գայ բաստից և Թիւրքահպատակութիւն կընդունեն։ Շահը այդ առիթով խորհրդակցեց ռուսաց և անգլիական դեսպանների հետ։ Երկու դեսպաններն էլ խոստացել են միջնորդել Անգլիայի և Ռուսաստանի կառավարութիւնների մօտ, ռուսական զօրքերը Ատրպատականից դուրս հանելու համար։ («Б.»)

—

Թաւրիզ.—Տեղիս անջումանները պաշտօնական տեղեկութիւն են ստացել Թիւրքական «Առաջադիմութիւն և Միութիւն» կուսակցութիւնից, որ Ատրպատականի գրաւումը օտար զօրքերով պատճառ կը լինի միջազգային բարդութիւնների, ուստի Թիւրքական ազգը Թոյլ չի տայ այդ բանը անելու, որովհետև Ատրպատականի հարցը վերաբերում է ոչ միայն Պարսկաստանին, այլ և միջազգային նշանակութիւն ունի։

Թիւրքական և գերմանական հիւպատոսները անընդհատ խորհրդակցում են իրար հետ և բանակցութիւններ վարում միւջտհիդների ներկայացուցիչների հետ։ («Б.»)

—

Թէհրան.—Ընտրողական բարձր ցենզ սահմանելու մասին տարածված բոլոր լուրերը սուտ դուրս եկան։ Ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք է վերապահվում բոլոր պարսկահպատակներին, որոնք 25-ամեայ հասակ ունեն և նկատված չեն մի որևէ ապօրէն գործողութիւնների մէջ։

Պատգամաւորներից պահանջվում է խիստ կերպով պահպանել բոլոր կրօնական ծէսերը, ինչ դաւանանքի էլ պատկանելիս լինի, մահմեդական, քրիստոնէական, թէ հրէական, և, բացի դրանից, լինել նուիրված երկրի շահերին։

Պատգամաւոր լինել կարող են միայն գրագէտները։ Նրանք չը պէտք է լինեն աւելի 70 տարեկանից և ոչ պակաս 30-ից։

Ի նկատի առնելով մէջլիսի անյապաղ բացման անհրաժեշտութիւնը, վճռված է 31 պատգամաւորի ներկայութիւնը համարել կվօրում։

Թէհրանում այդ օրէնքը կը յայտարարվի մի շաբաթ յետոյ։ Նա արդէն շարվում է տպարանում։ («Р. С.»)

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 23 մայիսի

Տեղիս օսմանեան հիւպատոսարանում ապաստանածները դեռ այնտեղ են։ Իւրաքանչիւր հիւպատոսարան գնացող ինչ-որ Թղթի վրա իր կնիքն էր դնում. այդ ձևականութիւնը կատարողները իրանց Թիւրքահպատակ էին կարծում։

Մի քանի օր առաջ Թիւրքաց հիւպատոսը ռուսաց հիւպատոսին գրեց պաշտօնապէս, որ «Սաթթար և Բաղր խանները իրանց հետևորդներով, որոնց ցուցակը կը տրվի, գտնվում են օսմանեան պետութեան հովանաւորութեան ներքոյ. ինչ ռուսահպատակ որ գործ ունենայ յիշեալների հետ, հիւպատոսարանը պիտի դիմէ մեզ» (օսմանեան հիւպատոսին)։

Այս նամակին որպէս պատասխան ռուսաց հիւպատոսը գրաւոր իր զարմանքն է յայտնել և աւելացրել, որ ինքը, ըստ ընդունված օրինական սովորութեան, ինչ պարսկահպատակի հետ որ գործ ունենայ, պարտաւոր է դիմել պարսից կառավարութեան։

Ռուսաց հիւպատոսի այս կտրուկ պատասխանի, թէ Կ. Պոլսից ստացված նոր հրահանգների ազդեցութեան տակ՝ Թիւրքաց հիւպատոսը մի երկրորդ նամակով ջրում է իր առաջին գրածի բովանդակութիւնը և համակերպում ռուսաց հիւպատոսի յայտարարութեան։ Այսօր լսում ենք, որ պատուիրված դրօշակների պատրաստութիւնը ընդհատված է, իսկ պատրաստի եղածները այլևս չը պիտի ցցեն։

Ամենքը այն կարծիքի են, որ Սաթթար խանի և Բաղր խանի ու իրանց հետևորդների այս քայլը բոլորովին ապարդիւն պիտի անցնի։ Եթէ այդքան հեշտ լինէր հպատակութիւն փոխելը, վաղուց Պարսկաստանը առանց պարսկահպատակների մնացած կը լինէր։ Թիւրքաց հիւպատոսները հնումը դրամականութեան և դողոնի ճանապարհներով իսկ դժուարութեամբ են կարողացել հպատակներ ձեռք բերել (մօտիկ անցեալում էլ բացառութիւններ կային)։ Ներկայում այսպիսի բացայայտ հպատակութիւնը ամենքին ապշեցնում էր։

Մի քանի տների վրա բարձրացված դրօշակներն էլ իջեցրին։ Այս նշաններից պարզվում է, որ Կ. Պոլսից որոշ հրահանգներ ստացվել են։

Նոր ձերբակալութիւններ չը կան։ Սպասվում է նոր նահանգապետի գալստեան։ Իրանի ճակատագիրը ներկայումս յայտնի է ամբողջ աշխարհին. այսուհետև երկրի ժողովրդին մնում է նուիրվել խաղաղ աշխատանքի և իր վերածնութեան գործին։

Շուր

—

Ռաշտ, 23 մայիսի

Չը նայելով սահմանադրութեան հաստատութեան համար շահի կողմից տրված պաշտօնական յայտարարութիւններին, թէ անջումանականները և թէ ժողովրդի գիտակից մասը չափազանց կասկածանքով են վերաբերվում՝ ոչ մի վստահութիւն չունենալով իշխանութեանը։

Երէկ Թէհրանից ներքին գործերի մինիստրը պաշտօնապէս յայտարարել էր, որ Գիլանի և Մազանդարանի ընդհանուր նահանգապետութեան պաշտօնը տրվել է Սիփէհդարին, Խորասանը՝ Րուքն-ուդ-Դովլէին, Ատրպատականը՝ Ալա-ուդ-Դովլէին։ Սիփէհդարը նախքան իր պաշտօնի գլուխ անցնելը հետևեալ պայմաններն է առաջարկել. 1) հիմնական կանոնադրութեան (կանունը էսասի) 158 յօդուածները պէտք է պաշտօնապէս յայտարարվեն, 2) պարլամենտը պէտք է հաստատվի և մտնի իր գործունէութեան մէջ, 3) ռուսաց բանակը պէտք է հեռանայ Պարսկաստանից, հակառակ դէպքում մերժում է պաշտօնի գլուխ անցնել։ Սիփէհդարին պատասխանում է ռուսաց Ղազվինի փոխ-հիւպատոսը, որ ինքը (Սէփէհդարը) հաբեան երկու պետութիւնների ներկայացուցիչների կողմից հաստատված է և որ պարտաւոր է ընդունել առանց առարկութեան և ճանապարհվել պաշտօնավայրը, այլապէս բանի կերպով կուղարկվի և որի համար 4000 հոգի ռուսական զինուորներ կրկին կը մտցվեն Պարսկաստան։ Սիփէհդարը պատասխանում է, որ ինքը ինքնակամ չէ, իրաւունքները սահմանափակված են, այլ կերպ չէ կարող ընդունել, միայն այն դէպքում, եթէ բռնութիւն կը գործադրվի իր վրա՝ այն ժամանակ ստիպված կը լինի անհատականապէս ենթարկվելու։

Այսօր ճանապարհվեց Թիֆլիս բաշտեցի Սարդար-Հիւմայունը Թիֆլիսի պարսից գեներալ կոնսուլի պաշտօնով. յիշեալը շատ համակրելի և ազատամիտ անձնաւորութիւն է. 12 տարի առաջ, երբ Մուզիր-ուլ-Մուլքի տիտղոսն էր կրում, Թիֆլիսում կրկին հիւպատոսութեան պաշտօն վարել է։

Լեոյ

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պոլիս, 18 մայիս

Ռուսական թերթերու մէջ հրատարակուած լուրերը, թէ Ս. Կաթողիկոսը Վեհ. Ցարին պաշտպանութիւնը պիտի խնդրէ Թիւրքիոյ հայերու անհնարագրելի վիճակի մասին, այստեղ բաւական մեկնաբանութեանց ու ենթադրութեանց տեղի տուած են։ «Թիւրքի», ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուած թիւրք organe մը, ինքնավստահ համարձակութիւնով, չի կարծեր, որ ռուս կառավարութիւնը մտոր երկնցնէ այնքան վտանգաւոր հարցի մը. ըսել կուզէ թէ՝ այդպիսի պատահականութեան մը առթեն համիդեան քիւրդերը, որ այնքան տրի են շինական անզէն ժողովուրդը կոտորելու, ջարդուելու, յաղթականօրէն կը հասնին մինչև Նեվայի ափունքը։

Հարցը իր պարզութեանը մէջ սա է, թէ կիլիկեան խնդիրը իր զարհուրելի մանրամասնութեանը մէջ, քիւրդերու ինքնագլուխ գործունէութիւնը երկրին ամեն մէկ կէտին վրայ, հարկաւորաբար ենթադրել կուտան թէ Իզմիրլեանի պէս հայրապետ մը, հարկաւորաբար, բնականաբար, պիտի փափագի, որ իր կառավարութիւնը, իբրև քրիստոնեայ կառավարութիւն, կարեկցի ժողովուրդի մը, և մոլեռանդ խուժանի մը բռնական, մոլեկան կիրքերուն սանձ դրուի յանուն մարդկութեան, Ու ինչ որ «Մշակի» թղթակիցը մօտաւոր գիտէ, սա է թէ Իզմիրլեան իր ժողովուրդին համար կորոճայ և որոճացած է «կեանքի, ինչքի, պատուի պահպանութիւն»։ Եթէ Պետերբուրգէն է որ պիտի կրնայ գալ մեզի կեանքի այդ պայմանը, անտարակոյս կը պաղատէինք որ փարէր Ալէքսանդր Բ.-ի աթոռին և Նիկոլայ Ցարէն խնդրէր Սան-Ստեֆանոյի 16-րդ յօդուածի գործադրութիւնը այն ազնիւ ոգիով, որ ունեցաւ իր մեծ-հայրը։

Կիլիկիայէն օրէ օր հասած պատմութիւնները ա՛լ կանցնին ցարդ տեսնուած մարդկային խժդժութեանց բոլոր տեսակներն ու չափերը։ Ադանայի թիւրք մը իր բերնով կը պատմէ թէ ինչպէս քիւրդեր 16—17 տարեկան հայ աղջիկ մը, հրեշտակի պէս գեղանի, կը պառկեցնեն գետնին վրայ ու սպանութեան գործը կը սկսին նախ աչքերը փորելով։ Կիներ, այրելու համար, մէկ կարգի վրայ շարելով, մազերնին կը կապեն իրարու և քարիւղը անոնց վրայ սրսկելէ ետքը՝ կրակը կուտան մազերէն։ Փոքրիկ երախաներ, երեք-չորս տարեկան, գամուելի պէս կռնակի վրայ պառկեցնելով, մորթելով, կաշինին կը քերթեն ու յետոյ սուրերուն վրայ կը փաթթեն։

Ու այս ամեն խրողութիւններէ ետքը՝ Թիւրք կառավարութեան արդարադատութիւնը, այսօր, հայերը կը ձերբակալէ, հայերը կը բանտարկէ, հայերը մեղապարտ կը գտնէ. Մերսինի թղթատան մէջ հայ թերթերը կրակի կուտան. խուժանը կը գրգռեն սպառնալիքներով՝ Թիւրք ոճրագործները կախաղանի չբարձրացնելու։

Արդէն Րիֆաթ փաշա, արտաքին գործերու մինիստրը, Ժընևի հիւպատոսին կը հեռագրէ «Դրօշակի» բիւրոյին պաշտօնապէս տեղեկացնելու, թէ հայերը բոլորովին անմեղ են, Թիւրքերն են մեղապարտները, պիտի պատժուին, և ուրիշ տեղ կը գրուի, թէ հայերն են։ Կատակերգութիւն։

Զէնքեր հաւաքելու խնդիրը նոր տեսակ մեքենայութիւն մը։ Հարցը այժմ Զէյթունի շուրջը կը դառնայ։ Ի՞նչ վստահութիւնով զէյթունցին պիտի ուզէ իր ունեցած զէնքի կտորները յանձնել կառավարութեան։ Տակաւին երեք օր առաջ, իր բոլորտիքը, սուր, կրակ, մահ կը թափուէին իր ազգակից եղբայրներուն վրայ, երեք օր ետքն ալ կուզան հրամայելու որ ունեցած զէնքերը յանձնէ կառավարութեան, որովհետև ան ինքն է ժողովուրդին, երկրին պաշտպանը։ Դժուար թէ զէյթունցին յանձն առնէ իր ձեռքովը տալ ունեցած մարտական գործիքները. ու այն ատեն Թիւրք կառավարութիւնը միջոց գտած պիտի ըլլայ իր թնդանօթները դարձնելու հէգ ժողովուրդի մը այդ մնացորդին, որ ունեցած իր գիւղին շնորհիւ ու ժառանգ մնացած արիութիւնովը կրցած է չափով մը ազատ պրծել խուժանի յարձակումներէն զերծ մնացած։

Չեմ գիտեր ինչ գրել, ինչ ըսել։ Գրիչ կառնեմ ձեռքս թղթակցի պարտականութիւն մը կատարելու, ու անա բոլոր դէպքերը, բոլոր մարդկային գազանութիւնները մաքիս առջև ցցուած՝ կը ճնշեն սիրտս, ուղեղս, ու չգիտեմ ինչ գրել, ինչ ըսել։ Երջանիկ կը համարիմ Շահպազեան վարդապետը, որ փշրեց ժայռերուն վրայ իր գանկը և իր արիւնին մէջ հանգցուց իր սրտի բոլոր կրակը։ Ու մենք դեռ կապրինք, կը շնչենք, կը լուանք։ Մարդկային ակնկալութիւններու տեղի կուտանք վագրերու և վարազներու մէջ, գայլերու և յովազներու մէջ։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. Հ. Բ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

—

Չորեքշաբթի օրը, մայիսի 27-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, ընկերութեան շինութեան դահլիճում, 56 անդամների ներկայութեամբ բացվեց Կ. Հ. Բ. Ը. արտակարգ ընդհ. ժողովը (ընկերութիւնն ներկայումս ունի ընդամենը 85 անդամ)։

Ամբիոնի սեղանի շուրջը սովորականի հակառակ խորհրդի անդամները չէին նստած, բացի փոխ-նախագահ Ցովհ. Սպենդիարեանից, որը և ժողովը բանալուց յետոյ առաջարկեց ընտրել ընդհանուր ժողովի նախագահ և քարտուղար։

Ժողովականներից մի քանիսը առարկեցին, որ ներկայ ժողովը չէ կարող կոչվել արտակարգ, քանի որ անցեալ ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը պէտք է համարվի, հետևապէս նախագահելու է անցեալ ժողովի նախագահը և օրակարգի խնդիրները լինելու են անցեալից մնացած հարցերը։ Իսկ եթէ խորհուրդը որևէ նոր առաջարկութիւն ունի անելու, նա այդ կարող է ընդհ. ժողովի վերջում անել։ Ընդհանրապէս ընդհանուր ժողովը հանդիսանալով ընկերութեան գերագոյն ատեանը, խորհուրդը իրաւունք չունէր ընդհատել նրա պարապմունքները։

Սակայն մաքերի փոխանակութիւնից յետոյ ընդունվեց, որ այս ժողովը կարելի է ընդունել արտակարգ՝ լսելու խորհրդի բոլոր անդամների պատճառաբանեալ հրաժարականը, որ ինքնին մի արտաքոյ կարգի խնդիր է, որի վերաբերութեամբ արտակարգ ժողով գումարելը խորհրդի կողմից պայմանաւորվում է ընկ. կանոնադրութեան 53-րդ §-ով։

Ընդհանուր ժողովի նախագահութեան համար տուին Ա. Քալանթարի, Տ. Ցովհաննիսեանի և բժշկապետ Բ. Նաւասարդեանի անունները. վերջինս յայտնեց, թէ խորհրդի պատճառաբանեալ զեկուցագրի մէջ, ինչպէս իմացել է «Մշակում» երևցած տեղեկութիւնից, մասամբ և խնդիրն իրան է վերաբերում, ուստի նա հրաժարվում է այսօր նախագահ ընտրվելուց։ Այդ պատճառով գաղտնի քուէարկութեամբ նախագահ ընտրվեց ձայների առաւելութեամբ Ա. Քալանթար, իսկ քարտուղար՝ պ. Ս. Եսայեան։

Ա. Քալանթար շնորհակալութիւն յայտնելով և յիշեցնելով օրակարգը—1) ընկ. խորհրդի բոլոր անդամների պատճառաբանեալ հրաժարականը և 2) խորհրդի նոր կազմի ընտրութիւնը—մի քանի խօսքով յորդոր կարդաց պատւով դուրս գալ այսօրվայ ընդհանուր ժողովից և քննութեան առաջադրված արտակարգ խնդրի նկատմամբ ցոյց տալ արտակարգ փափկանկատութիւն ընկերութեան շահերի տեսակէտից (ծափ.)։

Երբ խորհրդի փոխ-նախագահ Ց. Սպենդիարեան կամեցաւ կարդալ զեկուցագիրը, Ս. Զէրբէզեան, խօսք խնդրելով, ասաց. «Պարոններ, առաջնորդվելով ընկերութեան շահերի գիտակցութեամբ, ես կը ցանկանայի, որ խորհրդի պատճառաբանեալ գրութիւնը չը կարդացվէր այսօր։ Արդէն շատ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Գ *)

Հայ ղարիպի պատկերը ցոյց կուտայ Արփիար. կը սոսկանք. անգթութիւնը կը հիւծէ կեանքեր, որոնք Հայաստանի դաշտերուն վրայ ղարաւոր կաղնիներ ըլլալու սահմանուած էին, ու հալածանքը, պատառ մը հացի խնդիրը, օջախին լոյսը վառը պահելու մտմտուքը նետեր էր Հայաստանի կտրիճները Պոլսոյ խաներու մէջ ու ղարիպը երբ հիւանդանար, մահը իր առջև ցոյց կուտար իր դաժան դէմքը։ Եւ այն տունը, որ ազգին տունը կոչուած ազգային հիւանդանոցն է, ղարիպին համար տուն գերեզմանի դուռն էր. «Ընդ իս մուտք են ի քաղաքն աղիտաւոր...», Դանտէական այս տողը Թաղմանական՝ կարելի էր արձանագրել այն տան դրան վրայ, եթէ ոչ ամենուն, գոնէ հայ ղարիպներուն համար ստոյգ էր այդ։ Բայց մենք գիտենք պատկերը։

Բալուցի ղարիպ Թորոս աղբարը լաստակերտէ մը վար կիյնայ և կը վիրաւորուի, չուզեր ազգային հիւանդանոցը երթալ, վասն զի «հոնկէ ղարիպի ճամբը դուրս կելլայ». և խեղճը վաստկած ոսկիները կը հալեցնէ իր կեանքը փրկելու համար. ու կուզէ երկիր վերադառնալ. բայց ինչո՞վ, ծվ պէտի հոգար դրամը. տունէն կը սպասէին ստակ, ապրելու ստակ։ Կը մտածէ որ ինքը քառասուն ոսկի առնելիք ունի ճարտարապետ Գասպար էֆէնդիէն, կը դիմէ անոր, և այն կոպտաբար ծառայի ձեռքով կարտաքսէ զայն։ Ու այդ Գասպար էֆէնդին ժամանակին աւազ կրող մը եղած է և իր ճարպիկութեամբ յետոյ ամենէն հարուստ վսեմափայլը կըլլայ։ Թորոս աղբարը դարձեալ կը հիւանդանայ ու, մահամերձ, կը ստիպուի ազգային հիւանդանոցը փոխադրուիլ, ուսկից սակայն «ճամբը դուրս կելլայ»։ Ցուցիչ է այս պատկերը. դարձեալ գործաւորի կեանքը կը պաշտպանուի, ու շատ պերճօրէն։ Ծայրայեղ է հայ հարուստներու անգթամտութիւնը, և անխիղճ ու անփրաւ՝ ազգային հիւանդանոցի վարչական մարմնոյ պորտաբոյծ, կողոպտիչ արարքները։ Սակայն այս վէպին մէջն ալ բաղդի տխուր կատակերգութիւնը զգալի է։ Գասպար ու Թորոս՝ երկուքն ալ ծագումով ժողովրդի խեղճ աղքատի ծնունդ, երկուքն ալ կաշխատին. Գասպարը կը յառաջանայ, կը գործէ, մեծծիգ կը թափէ և, վերջապէս, կատարեալ էֆէնդի մը, հարուստ աղա մը կը դառնայ. իսկ Թորոսը, իր այնքան աշխատելովը հանդերձ, կը ջախջախուի աղքատութեան հարուածներու տակ։ Եւ այս պարագային ինչպէս կարելի է մեղադրել, կամ խորթ աչքով դիտել Գասպարին յաջողութիւնը. անձ ընկերական հարց մը. մենք կը ցաւինք Թորոսին թշուառութեան վրայ և կուրախանանք Գասպարին ճարպիկ ու կիրթ կիր բնաւորութեամբ փառքի մը հասնելուն։ Միայն անհունապէս կը դատապարտենք իր այլանդակ ու կոպիտ, անխիղճ վարմունքը, որ կունենայ աղքատ վաստակաւորի մը հետ։

Գրականօրէն արժանիք մը ունի այդ վէպը. յաջող է և ախորժով կը կարդացուի. կը տխրինք, կուլանք տառապանքի դառնակներուն վրայ **)։

*

Գեղարուեստը քայլ առ քայլ յառաջադիմած է Արփիարի մէջ։ Սիրած է սրբագրել ու սրբագրուիլ։

Վաղուց ծանօթ էր իր նորավէպերով, որոնց մասին Կովկասի մամուլն ալ շատ համակրելի լեզու մը գործածեր է։ Թէև քառասուն-քառասունհինգ տարի անցնելէն վերջը, հեղինակը անոնց վրայ չէր ուզեր նայիլ. իր գրչին խորթ ծնունդներն էին անոնք։ Ի՞նչ է իր այդ «Երազի մը գինը» ***). անտարակոյս հոգեբանական մէկ անրջանք մը. բայց այդպիսի երազներ հեղինակը չէր ուզեր տեսնել «Կարմիր ժամուցը» գրած օրերուն։ «Երազի մը գինը» կեանքով գրուած է։ Հոգեբանական աւազ դերասանը միամիտ սիրատարփիկ Հրանտն է՝ Սօֆին սէրը նախ վառեր, բռնցկուցեր էր զինքը, և յուսախաբութեան օրերուն՝ հիւծեր, հալեր էր և դալկահար կը հազար։ Խեղճ Հրանտ. «Ա՜խ, աղջկան մը սէրն ուզեց վայելել, երազ մըն էր, բայց կեանքն էր անա, որ այդ երազին գինը կը լինէր». և ինչպէս անհաւատարմութիւնը սիրահար սրտին համար գերեզման է. Սօֆին անհաւատարիմ կը գտնէ Հրանտին, և սա, անփորձ ըլլալով կեանքի կծու ու տխուր կապակներուն, փիլիսոփայութեամբ չի խորհիր ու կեանքը սիրոյ զոհ կուտայ. «Հարսնեւորներու կառքերն յանկարծ կանգ առին։ Պանկալթիի փոքրիկ տունէ մը ժամկոչ մը, մի քանի տիրացուներ, երկու աճրաէր և դագաղ մը դուրս կելլէին. պէտք էր տեղի տալ։ Հարս ու փեսայ իրենց կառքերու պատուհաններէն դուրս նայեցան. խեղճուկ ձայն մը կուգար.

«— Վա՜խ Հրանտս, վա՜խ դաւակս։

«Հրանտի դագաղը դուրս կը հանէին։

«Սօֆիի հարսանեաց կառքերն էին։

«Այս է կեանքը»։

Համեստափայլ օրիորդ Սօֆին մեծապատիւ Յակոբ էֆէնդիին հետ կերթար հարսանեկան կառքով, և Հրանտ կերթար գերեզման. հողն էր իր սիրահարութեան անկողինը։ Հոն ոչ լաց կար և ոչ Սօֆիին պատարանքները։

Վիպակին հոգեբանութիւնը նորութիւն մը չէ, ձևը բոլորովին խեղճ, գիւտը շատ սովորական, և եթէ կայ շնորհք մը, այդ վիպակին ողբերգու անակնկալ վերջաւորութիւնն է։ Թէև այդ կէտին մէջ իսկ Արփիար գրչի և գրական արուեստի տեսակէտով խակ է, դեռ աշակերտ։

Արփիար իր վաղ երիտասարդութեան՝ դեռ անորոշ քայլեր կառնէ ռոմանտիկ գրականութեան մէջ։ Իր վիպակները լրագրական թերթօններու դիմակով կուզէն դեր մը կատարել։ Անտարակոյս ինչ որ կը սիրէր, ան զայն կը գրէր, կը պատկերէր վիպական էջերը, որոնք իր երիտասարդական օրերուն արիւն ու սէր կը հոտին, արիւնը սիրոյ համար թափած, սէրը Մաքրիկներու, Սօֆիներու, Գոհարիկներու համար ձօնուած։ «Կատակ մը» ****) վիպակը արժանի էր թեթև օրագրի մը թերթօնի դեր կատարելու։ Այդ վիպակին մէջ խանդավառ է իր գրիչը, պատկերները ռոմանտիկ են։ Դիւրին էր այդ տեսակ վիպասանական նկարներ յղանալը. Թէև հոգեբանական վէպ, սակայն նորութիւն մը չկար հոն. կեանքի սև կատակներու պատկերացում մըն էր, ընդօրինակութիւն։ Իր պարտէզի տարփատենչիկ տեսարանը չի յանձնարարեր տաքարիւն դեռափթիթ ընթերցողներուն, վասնզի Մաքրիկն ու Վահրամ գինովցած են։ Ու խեղճ Արփիարը ինքն ինձ ըսած է, թէ կէս քուն, կէս արթուն ատեն՝ գրչաշարի տողեր հասցնելու համար տպագրական տաղտկալի վայրկեաններուն գրեր է զայն, առանց անդրադառնալու թէ գրչէն ինչ կը թափի։

Ե.

(Վերջը միւս անգամ)

*) Տես «Մշակ» № 112.

**) «Շիրակ», «Մինչև ե՞րբ» 1906. էջ 274։

***) «Մասիս», 1884, էջ 5։

****) «Մասիս», 1884, էջ 463։

շատերին յայտնի պիտի լինի նրա բովանդակութիւնը, և ես համոզուած եմ, որ նրա ընթերցումը պիտի առաջ բերէ մի անցանկալի և յուզումնալից կացութիւն, ըստ որում ընդդիմադիր վիճաբանութիւնները Թերևս աւելի էլեկտրականացնեն օդը և խիստ անախորժ պատկերների առիթ տան: Պարոններ, իմ ցանկութիւնն է, որ խորհուրդը մնայ իր տեղում, և դա կը լինի միայն այն ժամանակ, երբ նրա գրութիւնը չի կարդացվի: Լաւագոյնը այդ է, որի համար ես առաջարկում եմ ընտրել 3 հոգուց բաղկացած մի պատգամաւորութիւն, որ ներկայանայ խորհրդին և համոզէ յետ վերցնել իր հրաժարականը, որովհետև ընդհանուր ժողովը իր վստահութիւնն է յայտնում նրանց»:

Ս. Զէրքէզեանի առաջարկութեանը հետևեց բուռն ծափահարութիւն:

Գ. Ալոյեան, տ. Յովհաննիսեան, Մելիք-Բախտամեան, բժշկ. Նաւասարդեան նոյնպէս պաշտպանում են այն միտքը, որ գործը պէտք է հաշտութեամբ վերջացնել: Նրանք ընդգծում են, որ ժողովը չէ կարող ըստ էութեան մտնել գրութեան քննութեան մէջ, որի ընթերցումը անշուշտ դուռ կը բանայ նորանոր վիճաբանութիւնների: Հարկաւոր է խորհրդին տալ վստահութեան քուէ և խնդրել, որ նա վարձնել շարունակէ իր գործը:

Մինչդեռ Ն. Տիգրանեան, Աւագեան, Գր. Վարդանեան, Ա. Մելիք-Այվազեան, Ա. Արասխանեան և Գ. Կաֆեան կողմնակից են կարդալուն, որպէսզի պարզվի այն հիմնական կէտը, որի պատճառաբանութեամբ խորհուրդը ներկայացնում է իր հրաժարականը: Ա. Արասխանեանը նկատում է, որ, ներկայ գտնվելով անցեալ երկու ընդհանուր ժողովներին, նա գիտէ, թէ մի այնպիսի փորձ մաժոր բնաւ չէ եղել, որ առիթ տար խորհրդին հրաժարվելու. հէնց այդ տեսակէտից թող կարդացվի խորհրդի գրութիւնը, որպէսզի երևայ, թէ խորհուրդը իր հրաժարականի համար իսկապէս էական ու յարգելի պատճառներ չէ ունեցել: Կաֆեանը նկատում է, որ կարելի է չը կարդալ այն դէպքում, երբ ինքը ևս խորհուրդը համաձայնէ ընդհանուր ժողովի հետ, որ չը կարդացվի: Այլապէս հարկաւոր է կարդալ:

Նախագահը ասում է, որ երբեք մտքով չը պէտք է անցկացնել, թէ ընկերութեան գործերի մէջ տեղի է ունեցել որևէ զանցառութիւն կամ զեղծում: Վիրաւորանքը առաջ է եկել զուտ ձևական հանգամանքներից քաղաքացիական պատասխանատւութեան հողի վրայ: Ինչ վերաբերում է պ. Զէրքէզեանի առաջարկութեանը, յիրաւի պէտք է ընդունել այդ, սակայն ուղղումով այն պատգամաւորութեան, որի փոխարէն այսօրվայ ընդհանուր ժողովը արդէն իր կողմից կը յայտնէ խորհրդին իր համակրութիւնը և յարգանքը՝ տալով նրան վստահութեան քուէ: Ժողովը շնորհակալութիւն կը յայտնէ խորհրդին նրա անցեալ գործունէութեան համար, կը խնդրէ խորհրդի 8 անդամներին մնալ իրանց պաշտօնում և շարունակել նախկին արդիւնաւէտ գործունէութիւնը: Իսկ հեռացած 4 անդամի փոխարէն կընտրէ նորերին: Ահա այս կերպ գործը կը կանոնաւորվի և խնդիրը պարզված կը համարվի:

Սրանից յետոյ ընդունվեց ադմկալից ծափահարութեամբ այս բանաձևը Յ. Ապկենդիարեանի յայտարարութիւնից յետոյ, որ խորհուրդը կանոնայ ընդհանուր ժողովի ցանկութեան, եթէ Ս. Զէրքէզեանի առաջարկութիւնը Քալանթարի բանաձևով ընդունվի միաձայն:

Ընդհանուր ժողովը ընդունում է միաձայն քուէարկի կարդացած այս բանաձևը.

«Արտակարգ ընդհանուր ժողովը միաձայն իր լիակատար վստահութիւնն և համակրանքն է յայտնում խորհրդին և խնդրում է շարունակել իր արդիւնաւէտ գործունէութիւնը առաջվայ նման»:

4 անդամների, փոխ-անդամների և վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւնները տեղի կունենան մօտիկ ապագայում:

Ժողովականները ցրվեցին ժամը 10-ի մօտերքը գոհ ու ուրախ տրամադրութեամբ:

Ես.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐԻ ՍՊԱՌՈՒՄԸ

Հայկական գրքերի սպառումը ներկայումս մի այնպիսի խնդիր է, որի վրա հարկաւոր է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել: Ընդհանրապէս յայտնի է, որ հայերն ընթերցասէր չեն. հետևապէս ինչ անել, որ հայկական գրքերն սպառվեն կամ տարածվեն: Հեղինակներ գիտեմ, որոնց տպագրած գրքերը բազմաթիւ օրինակներով մկների ու փոշու կերակուր են դառնում՝ կամ իրանց պահարաններում և տեղափոխութեան ժամանակ մեծ անհանգստութիւն պատճառում, կամ գրավաճառների և կամ ազգականների, բարեկամների ու ծանօթների մօտ: Գրքերի տարածմանը յայտարարութիւններն էլ չեն օգնում. շատ անգամ նրանց տուած փողն էլ կորած է համարվում:

Աւելացրէք դրա վրա և մի քանի հայ գրավաճառների չարչիական վարմունքը հայ գրողների վերաբերմամբ՝ տարիներով նրանց հաշիւները ձգձգելու, կոպէկ-կոպէկ վճարելու և հազար ու մի նեղութիւններով տպագրած գրքերը կէս գնով կանխիկ առնելու նկատմամբ, այն ժամանակ հասկանալի կը լինի, թէ ինչ ողորմելի վիճակի մէջ է գտնված գրքերի սպառման գործը մեզանում:

Դեռ չեմ հաշւում մասնաւոր անհատների գրքեր իւրացնելը, որոնց հայ գրողները հաւատալով ուղարկում են իրանց գրքերը բարեկամաբար ծախելու, սակայն որոնց փողը կամ չը ծախված օրինակները յաւէտ կուլ են գնում Լէթայի ալիքներին: Կան, ի հարկէ, դրանց մէջ յարգելի բացառութիւններ, սակայն ընդհանրապէս այդ ախտը սովորական է մեզանում ներկայումս: Դեռ սրանից մի քանի տարի առաջ Շիրվանզադէն դառնութեամբ գանգատվում էր ինձ, որ այդ ճանապարհով մօտ 4000 ր. գրքեր է կորցրել: Նմանօրինակ գանգատներ լսել եմ և մի քանի ուրիշ գրողներից:

Ահա թէ ինչպէս են վարվում մեզանում իրանց երեխաների բերանից կտրած պատառի գնով գիրք հրատարակող հեղինակների հետ:

Այս բոլորից յետոյ դեռ մարդիկ կան, որոնք դիմում են հայ հեղինակներին ձրի գրքեր նուիրել՝ կամ իրանց և կամ զանազան գրադարաններին: Կան նոյնիսկ զոռով գրքեր նուէր պահանջողներ:

Ահա թէ ուր է հասնում մեր ձրիակերութիւնը և գրական չարչիութիւնը:

Այժմ մնում է հայ հեղինակներին միահամուռ ոյժերով լուրջ մտածել իրանց գրքերի սպառման խնդրի մասին: Իմ կարծիքով՝ նրանք պէտք է միութիւն կազմեն և ունենան իրանց սեփական գրավաճառանոցը, որ հիմնված լինի ոչ թէ զուտ շահադիտական նպատակների, այլ իրանց իսկական գներով գրքերի սպառման խնդրի վրա: Այդպիսով գոնէ զսպված կը լինի մի քանի ընչաքաղց գրավաճառների ախորժակը:

Ահա թէ որտեղ է ընդամէնը մի քանի տարվայ գրավաճառների հարստութիւն դիզելու և մինչև իսկ գրողներին շահագործելու գաղտնիքը:

Հայ գրողների վերոյիշեալ գրավաճառանոցը գաւառներում կունենայ իր ճիւղերը կամ գործակալները, որոնք աւետաբանական շրջիկ գրավաճառների նման կը տարածեն նրանց գրքերը:

Ապա թէ ոչ նրանք կը միայ կամ հրատարակել շատ սակաւաթիւ օրինակներ,— իմ կարծիքով եթէ կարելի է, մինչև իսկ 1—100 օրինակ, այն էլ իրանց, իբրև իրանց գրական զաւակի լոյս աշխարհ գալը ցանկացողների, գրադարանների և գրականութեան պատմութիւնն ուսումնասիրողների համար, և կամ շրջիկ գրավաճառների դեր ստանձնել, որ իրանք գրեն և իրանք տարածեն, որ, ի հարկէ, անպատւաբեր է, և այդպիսով գոնէ ազատվեն չարչի գրավաճառների շահագործութիւնից:

Իսկ մինչև այդ նրանք կը դառնան գրավաճառների ձեռքին խաղալիք, իսկ իրանց գրքերը՝ մկների և փոշու կերակուր, որովհետև նրանք կախսռան իրանց գրքերը մինչև իսկ պուդերով վաճառ հանելու, կամ երեխաների ձեռքով շուկայ տանելու և ձանձրալի ազդակներով հասարակութեանը ծախելու: Չէ՞ որ նրանցից շատերը դէմ են գրականութեան այդ կերպ ժանրանալուն:

Թող այս լաւ հասկանան մեր յայտնի և անյայտ գրողները, որոնց գրուածքները գրավաճառների մօտ ներկայ պայմաններում, իմ կարծիքով, համարեա թէ հաւասարապէս են տարածվում, եթէ նկատի չառնենք կուսակցական և ռէկլամային քննադատութիւնները և կուսակցական գործակալների միջոցով գրքեր տարածելը:

Խ. Բաբայեան

ԳԾԵՐ, ՆԵՐԿԵՐ

I

Կարդացի «Գիւղատնտես» թերթում, որ հանգուցեալ Ե. Ա. Դաւթեանի ժառանգների կողմից լիազօրվածները գնացել են այն գիւղերը, որոնց կողմից առաջարկված են հողաբաժիններ գիւղատնտեսական դպրոց բանալու համար:

Լիազօրվածները պիտի ուսումնասիրեն բոլոր պայմանները և պիտի ընտրեն ապագայ գիւղատնտեսական դպրոցի տեղը:

Ընտրութիւնը շատ լուրջ է: Եւ այդ առիթով կուզենայի մի քանի գործնական խորհրդածութիւններ անել:

Ես կարծում եմ, որ համալսարան կամ այլ բարձրագոյն դպրոց բանալ կարելի է օրինակ Թիֆլիսում և ոչ Հին-Նախիջևանում. չէ կարելի և օրիորդաց ինստիտուտ բանալ մի որևէ Մօլլադուրսուն կամ Ղշլաղ գիւղում:

Իւրաքանչիւր տիպի ու տեսակի դպրոցի համար հարկաւոր է հասարակութեան որոշ կուլտուրական տեմպ:

Գիւղատնտեսական դպրոցն էլ, նամանաւանդ միջնակարգ գիւղատնտեսական դըպրոցը, պէտք է բանալ փոքր ի շատէ կուլտուրական հող, պատրաստութիւն ունեցող հասարակութեան՝ գիւղի կամ քաղաքի մէջ:

Այդ հանգամանքը կարևոր և անհրաժեշտ է, քանի որ դպրոցը փնտռում է և տեղական հասարակութեան աջակցութիւնը, լինի նա թէկուզ զուտ բարոյական աջակցութիւն:

Անպայման դպրոցը պիտի հիմնվի այնպիսի մի գիւղում, ուր թէ հողը բարեբեր է, թէ առատ ջուր կայ, և թէ կլիմայական և այլ պայմանները բարեյաջող են գիւղատնտեսական բոլոր ճիւղերը զարգացնելու համար:

Հողը պիտի ուժեղ նպաստող դեր կատարէ գիւղատնտեսական գիտութիւնը ընդհանրացնելու և իրական շօշափելի օգուտ ցոյց տալու գիւղական ժողովրդին:

Կարևոր և շատ կարևոր պայման է և ճանապարհների հաղորդակցութիւնը և յարմարութիւնը:

Ամենալաւը կը լինէր, եթէ դպրոցը հիմնվէր մի որևէ երկաթուղու գծի վրա գտնված գիւղերից մէկում:

Դա, չեշտում եմ, շատ կարևոր պայման է. ապագայում երբ դպրոցը ուսուցանողի դերից զուգընթաց անցնելու է արդիւնաբերողի դերը՝ նա հնարաւորութիւն պիտի ունենայ արագ սպառելու արդիւնաբերած նիւթերը:

Երևակայեցէք իւղի արդիւնաբերութիւնը. դա օրվայ կեանք ունի. եթէ դուք այսօր իւղ էք պատրաստում, վաղը դուք փնտռելու էք սպառելու հնար, որ նիւթը չը փչանայ, թարմ անցնի սպառողի ձեռքը:

Ճանապարհի և դրա հետ կապված սպառելու հարցը անհրաժեշտ և կարևոր հարց է, քանի որ արդիւնաբերութիւնը պիտի լինի թէ դպրոցի նիւթական աղբիւրներից մէկը և թէ այն երակը, որը ցոյց է տալու գիւղատնտեսական գիտութեան կենսունակութիւնը այն ժողովրդի մէջ, որը դեռ շատ և շատ թերահաւատութեամբ է մօտենում հողի գիտութեանը:

Ցանկալի է այն, որ դպրոցը լինէր պոնկտ խոշոր կենտրոններից ոչ շատ հեռու ընկած, օրինակ Թիֆլիս—Երևան—Կարս երկաթուղագծի վրա գտնված գիւղերից մէկում, եթէ միայն հողը բարեբեր է և ջուրը առատ, նամանաւանդ և կան տեղեր, որոնք ցոյց են տալիս առաջադիմութեան գծեր և ունեն արդէն գիւղատնտեսութեան սաղմեր:

Յակովբ Գենջեան

ՄԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ի նկատի ունենալով, որ խմբագրութիւնս ստանում է շարունակ զանազան տեղերից նուէրներ յօգուտ Հայաստանի սովեալների և Ադանայի կոտորածի զոհերի (վերջերս ստացաւ նաև 30 ր. 50 կ., Պետրովսկից, պ. Աւետիս Միքայէլեանից, հանգանակված հետևեալ անձերից—եղբարք Միքայէլեաններ 10 ր., Յ. Ջամանեան՝ 5 ր., Ա. Յարութիւնեան, ռմն, Ի. Պօղոսեան՝ 3-ական ր., Յ. Գիւրջեան, Մ. Մարտիրոսեան՝ 2-ական ր., Գ. Միրզօյեան, Գ. Աղաջանեան՝ 1-ական ր. և Կ. Յարութիւնեան՝ 50 կ.), բայց որովհետև վերջերս Թիֆլիսի պ. նահանգապետը շրջաբերականով արգելել է տեղական թերթերին նուէրներ ընդունել, «Գործ» լրագրի մէջ երևցած մի նուիրատուութեան առիթով, ուստի խմբագրութիւնս հարկ է համարում յայտնել հայ հասարակութեանը այլևս նուէրներ չուղարկել խմբագրութեանս, մինչև Հանգանակիչ Մասնաժողովը նորից թոյլտուութիւն կը ստանայ նուէրներ ընդունել: Ցաւալի է, որ շնորհիւ «Գործի» քսութեան, դադարեցրեց իր գործունէութիւնը մի Մասնաժողով, որ այնքան կարևոր և արդիւնաւէտ գործ էր կատարում և կարող էր կատարել մանաւանդ այժմ:

Առ այժմ նուիրատուներին խորհուրդ ենք տալիս իրանց նուէրները յօգուտ Ադանայի զոհերի ուղարկել ուղղակի Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանին կամ ռուսաց դեսպանատանը:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Վաղարշապատ, 24 մայիսի

Այս տարի, եթէ կարկուտ չը գայ, մեր գիւղացին տնտեսապէս կապահովվի. ուրիշ տեղեր չը գիտեմ, գոնէ էջմիածնի գաւառի հացաբոյսերը հրաշալի են. գարնան ցրտերը այգիների մի մասին և պտղատու ծառերին զգալի վնաս են հասցրել. անձրևը անպակաս է. գրեթէ ամեն օր գալիս է:

Ճանապարհորդ

Խուդաֆիրին (ռ.-պ. սահմ.), 21 մայիսի

Տեղիս ժողովուրդը այսօր ամբողջովին զրկվեց իր աշխատանքից՝ մի քառորդ ժամվայ ընթացքում տեղացած աննկարագրելի կարկուտից, որ երեկ ժամը 6-ին գետնի հետ հաւասարեցրեց ամբողջ ցանքերը, որոնց հնձելու համար մնում էր միայն 10—15 օր: Տեսարանը այնպիսի տպաւորութիւն է թողնում, որ մարդ կամայ-ակամայ զարհուրում է: Ուր նայում ես, կանգնած գիւղացիներ են, որոնք յուսահատ դէմքով դիտում են իրանց ցանքերը, որոնց վրա թափել են այնքան աշխատանք: Շատ տեղերում ցանքերը ծածկված են աւազով, հողով և կարկուտի հաստ շերտով, այնպէս որ չէ կարելի գոնէ անասունների համար կեր պատրաստել: Վնասված են մեր շրջանում վեց գիւղ:

Ինչպէս պատմում են, կարկուտը ոչնչացրել է հայկական Դօլանլար և Խանձաձոր գիւղերի ցանքերը:

Կարկուտի ենթարկվեցին Պարսկաստանի մի քանի գիւղերը, որոնց վնասը նոյնպէս մեծ է:

Հարկաւոր է վնասված գիւղացիներին օգնութեան ձեռք մեկնել, որովհետև նրանց դրութիւնը անելանելի է. մի կողմից սպառված է հացի պաշարը, միւս կողմից փող չը կայ:

Ալ. Տէր-Յարութիւնեան

Կօկանդ, 20 մայիսի

Ամսիս 15-ին մեր նորընտիր Ներսէս քահ. Աբրահամեանցի հետ եկաւ Աստրախանի թեմի առաջնորդ Մխիթար վարդապետը: Նոյն օրը հայր-սուրբը ծանօթանալով տեղի ունեցած ամբողջ 6 ամսվայ ժողովների արձանագրութիւններին եկաւ այն եզրակացութեան, որ Կօկանդի հայ գաղութի փափագն է մինչև առաջիկայ սեպտեմբեր ունենալ աղօթատուն և նրան կից միդասեան ուսումնարան:

Միւս օրը հայր-սուրբը ընդհանուր ժողով կազմելով իր նախագահութեամբ յայտնեց իր ուրախութիւնը, որ ժողովուրդը այդպէս եռանդով աշխատում է ձեռք բերել յիշեալ հիմնարկութիւնները: Ճարտարապետ Խաչատրեանցը, ներկայացնելով կառուցանելիք ապագայ աղօթատան յատակագիծը՝ յայտնեց, թէ անհրաժեշտ է ունենալ կառուցանելու համար մօտ 15 հազար րուբլի: Հայր-սուրբը բացատրեց եկեղեցու նշանակութիւնը, յորդորեց կանգ չառնել այդ հազարների առաջ, առաջարկեց առաջնակարգ հարուստներին տալ աղօթատան օգտին գումար: Նոյն ժամին ստորագրվեցին այսպէս՝ Բէգլար Քոչարեանց 1000 րուբլի, Մ. Աթարեզեան 1000 ր., Գ. Միրաքեան 200 ր., Աշոտ Բէգլարեանց 200 ր., Պ. Բաբաջանեանց 200 ր. և ուրիշները. ընդհանուր ստորագրութիւն եղաւ 4400 րուբլու, իսկ մնացեալ պահանջվելիք գումարի համար ընտրվեցին ամեն դասակարգից մի մի անձնաւորութիւն, որոնք պիտի թէ ծխական տուրք նշանակեն և թէ կամաւոր նուիրատուութիւն ժողովեն: Հայր-սուրբը յայտնեց նոյնպէս, որ Զարջօյի տէր-Ներսէսը մօտ օրերս անպատճառ կը հաստատվի Կօկանդի համար քահանայ. որովհետև Զատկին տները չէին օրհնվել, առաջարկվեց տէր-հօրը օրհնել, այնպէս որ Հոգեգալստեան կիրակի օրը տէր-հայրը շրջեց տները աւետելով «Այսօր Յարեաւ ի մեռելոց փեսայն անմահ». այդ բանը տարօրինակ էր թւում ժողովրդին: Համբարձումից յետոյ լսել «Քրիստոս Յարեաւ»:

Աչքի առաջ ունենալով մեր անպայման կարիքները, լաւ կը լինէր, որ Կօկանդի ժողովուրդը, փոխանակ 15 հազար յատկացնելու մի աղօթատան, բաւականանար մի փոքրիկ աղօթատնով և մի դահլիճով միդասեան ուսումնարանի համար, որի համար բաւական կը լինի 5-ից 6 հազար րուբլի, իսկ մնացեալ 10 հազար րուբլով բանալ մի արհեստանոց, որով հնարաւորութիւն կունենան տասնեակ ընտանիքներին ազատել անելանելի դրութիւնից:

Պ. Մանուչարեանց

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 27 մայիսի

120-րդ նիստը բացվում է ժամը 11 և 23 րոպէին իշխ. Վօլկօնսկու նախագահութեամբ:

Պրօտօպօպօվը զեկուցանում է իր ժամանակին Հեռ. Գործակալութեան հաղորդած այն հարցապնդումը, որ ուղղված է ներքին գործերի և արդարադատութեան մինիստրներին ռուս ժողովրդի միութեան՝ ոստիկանութեան պաշտօնեաների աջակցութեամբ՝ ռազմիկ խմբեր կազմակերպելու և մի շարք յանցանքներ պատրաստելու և կատարելու առիթով:

Մասնաժողովը առաջարկում է Դումային հարցապնդումը ընդունել:

Մակլակօվը գտնում է, որ հարկ չի լինի զարմանալ սպիտակ տէրրօրին, որ յատուկ է բոլոր յեղափոխութիւններին և հանդիսանում է կարմիր տէրրօրի արգասիք:

Ռուսաստանում սպիտակ տէրրօրը դրդըված զգացմունքի անձնական բռնկումներ չեն. նա իրականացումն է վաղօրօք մտածված պլանի, լիապէս համակերպվում է կարմիր տէրրօրի հետ. տարբերութիւնը նրանումն է, որ կարմիր տէրրօրի դէմ կառավարութիւնը կռւում է անողոք կերպով, իսկ սպիտակ տէրրօրի ներկայացուցիչները հանդէս են գալիս իբրև պետութեան պաշտպաններ և վայելում են նրա համակրանքը եթէ ոչ հովանաւորութեամբ, գոնէ թոյլտւութեամբ:

Հերցենշտէյնի և Իօլլօսի սպանութիւնների պատմութիւնը հռետորին հնարաւորութիւն է տալիս ասել, որ այդ սպանութիւնները կատարեցին ոչ միայն ռուս ժողովրդի միութեան անդամները, ոչ միայն նրա ռազմիկ խմբերի անդամները, այլ և միևնոյն ժամանակ պահնորդական բաժանմունքների պաշտօնեաները միութեան գլխաւոր խորհրդի լիակատար մօրալ կապակցութեամբ: Այդ գործողութիւնների մէջ չէ կարելի մեղադրել առանձին մարդկանց, որովհետև նրանց յանցանքները բղխում են միութեան կենտրոնից, որի գործունէութիւնը միանգամայն հոմանիշ է պահնորդական բաժանմունքների գործունէութեան պայմաններին: Շնորհիւ այդ պայմանների պահնորդութիւնը կառավարում է մեզ կառավարողներին, այսինքն Ռուսաստանին, իսկ միութիւնը պաշտպանելով կարգ ու կանոնը, որի համար ամեն բան նրան թոյլատրելի է, ձեռք է բերում հակապետական բնաւորութիւն: Իշխանութիւնը իր իրաւունքների մի մասը զիջում է ռուս ժողովրդի միութեան անդամներին: Միութեան հեղինակութեամբ աջակողմեանները թագցրին յանցաւորների, գայթակղեցնելով այդ հովանաւորութեան մէջ նոյնիսկ գերագոյն իշխանութեանը (ուժեղ աղմուկ աջից. նախագահը զանգահարում է): Աջակողմեաններն ասում էին սօյուզնիկներին. «Մի վախենաք, միևնոյն պատիժը չի լինի»: Այդ րօպէից միութեան մէջ մտան ոչ թէ գաղափարական մարդիկ, այլ զանազան մութ անձնաւորութիւններ աւազակային ախորժակներով... Միութեան ռազմիկ խմբերը վկայում են, որ իրանք գողեր են, կողոպտիչներ և մարդասպաններ: Այդ րօպէից միութեան մէջ տիրապետեց խուժանապետների տիրապետութիւն, և անմաքուր, գաղափարից զուրկ մարդիկ մտան միութեան մէջ, իսկ այնպիսի զազրելի դեմագօգները, ինչպիսին են «Русское Знамя»-ն և Դուբրօվինը... Դրանում է ռուսական կեանքի տրագիզմը, որի ժամանակ պետական իշխանութեան և կարգ ու կանոնի պաշտպաններ մեզ մօտ հանդիսանում են ոչ թէ չափաւոր, հասարակական խելացի տարրերը, այլ հասարակական տականքները, թափթփուկները: Այն իշխանութիւնը, որ թոյլ է տալիս այդօրինակ հեգեմօնիա, պետութեան հետ միասին կը կործանվի այն տարրերից, որոնք ներկայումս մտել են ռուս ժողովրդի միութեան մէջ (երկարատև ծափահարութիւն օպպօզիցիայում և կենտրոնում).

Շուլգինը կարծում է, որ այժմեան հարցապնդման պատճառը կայանում է նրանում, որ իր ժամանակին ռուս ժողովրդի միութիւնը խտորնակի կերպով սկսեց սեւացնել և խայտառակել: Հերցենշտէյնի և Իօլլօսի սպանութեան հարցը բարձրացնելու իրաւունք—ոչ թէ ձևական, այլ բարոյական—ունեն միայն նրանք, որոնց սրտում չեն զարթնում արիւնալի յիշողութիւններ, որոնց բարձի վրա գիշերները չեն երևում հազարաւոր սպանվածների պատկերներ: Եթէ կառավարութիւնը բաղկանար «սօյուզնիկներից», այն ժամանակ այդ հարցապնդումը կարող էր տեղին համարվել: Եթէ կառավարութիւնը տատանվում է կատարելու իր պարտականութիւնը, այդ այն պատճառով է միայն, որ նա բաւականին ապացոյցներ չունի: Մի՞թէ դուք կարծում էք, որ Հերցենշտէյնը չէր կարող սպանվել, եթէ Դուբրօվինը երբեք չը ծնվէր և գոյութիւն չունենար ռուս ժողովրդի միութիւնը: «Շատ տարիներ յետոյ,—ասում է հռետորը,— ռուսաց պատմութեան դասագրքի մէջ կը կարդաք. 1905 թւին բռնկվեց յեղափոխութիւն, որ ստացաւ ազատագրական շարժման անունը. նա կատարեց մօտ 23,000 տէրրօրիստական ակտեր, որոնց զոհեր եղան մօտ 10,000 սպանվածներ. մասսայական սպանութիւնները առաջ բերին հակայեղափոխական պատերազմ. այդ ալիքը սպանեց երկու հրէաների—Հերցենշտէյնին և Իօլլօսին. դա բաւական երևաց, որովհետև յեղափոխութիւնը, որոնց մէջ շատ հրէաներ կային, թուլացաւ՝ սպասելով մի փոքր ժամանակ. յեղափոխութիւնը սակայն կամեցաւ շահագործել իր հանգուցեալներին և այն ժամանակ գանգատ ներկայացրեց կառավարութեանը այդ երկու սպանված հրէաների համար: Իսկ ներքևի երեսների վրա կը լինեն ծանօթութիւններ.—ժամանակակիցները պնդում են, որ այդ գանգատի միտքը ներշնչեց այն ժամանակ յայտնի արկածախնդիրների կուսակցութիւնը և այդ պահանջը նրա վերջին քաղաքական շանտաժն էր» (ծափ. աջից):

Ժամը 1 և 10 րոպէին յայտարարվում է ընդմիջում: (Հ. Գ.)

(Կը շարունակվի)

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Մայիսի 23-ին, Թիֆլիսի դատաստ. պալատի սէսսիան Բագւում քննեց Խաչատուր Կօրխմազեանի, Արտէմ Ասլանեանի և Իսահակ Լազարեանի գործը «Հնչակեան» ս.-դ. կուսակցութեանը պատկանելու մէջ, մեղադրելով նրանց համաձայն 102-րդ յօդուածի առաջին մասի: Դատախազը Խաչատուր Կօրխմազեանին մեղադրում էր, որ նա Կարսում 1907 թւի յուլիս ամսին դիմեց անասնանոց պահող Ֆարրուխ-Գիւլալի Կաֆար-օղլուն, պահանջելով նրանից դրամ յօգուտ կուսակցութեան: Իսկ Արտէմ Ասլանեանը և Իսահակ Լազարեանը մեղադրվում էին, որ նրանք կուսակցութեան լիազօրութիւնը ունենալով, դրամ էին հանգանակում կուսակցութեան օգտին:

Դատարանը քննութեան առնելով սրանց գործը, մեղաւոր ճանաչեց Խ. Կօրխմազեանին և Արտէմ Ասլանեանին և դատապարտեց նրանց աքսորի, նախապէս զրկելով բոլոր իրաւունքներից:

Իսահակ Լազարեանին դատարանը արդարացրեց, ի նկատի ունենալով, որ յանցանքը ապացուցված չէ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Մայիսի 28-ին լրացաւ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի ծննդեան օրը, որի առիթով կատարվեց մաղթանք և եղան շնորհաւորութիւններ:

◆ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան կարգադիր մասնաժողովի անդամակցութեան համար տեղական հայ մամուլի կողմից ընտրվել են ներկայացուցիչ անդամներ հետևեալ անձինք. Հ. Առաքել-

եան., Եր. Ղալայեան և Գիւտ ա.-քահ. Աղանեան։

◆ Հանգուցեալ բժիշկ Դ. Մելիքօվի հոգեհանգստին, մայիսի 26-ին, ներկայ էր նաև Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվը կոմսուհու հետ։ Հետևեալ օրը հանգուցեալի այրուն ցաւակցութիւն յայտնեց մի պատգամաւորութիւն Թիֆլիսի ազնուականութեան կողմից։ Թաղումը կը կատարվի այսօր։

◆ «Зак.»-ն յայտնում է, որ Նովօչերկասկի դատաստանական պալատի քննիչի կարգադրութեամբ Մետեխի բանտից ազատվել են՝ ոստիկանութեան հսկողութեան ներքոյ՝ Թիֆլիսում 1908 թ. ապրիլի 11-ին Բեթղեհէմի վերելքում ձերբակալված աշակերտներ՝ Դաւիթ Դաւիթխանեան, Համբ. Ալթունեան, Ներսէս Զաղէթեան, Լ. Չիլինգարեան, Դ. Շահինեան, Սարգիս Պօղոսեան, Սափրազ Սաֆրազեան և Մ. Ստեփանեան։ Բոլորն էլ մեղադրվում են քր. պատժ. 102-րդ յօդուածով, «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան աշակերտական միութեանը պատկանելու մէջ։

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Թիֆլիսի ձրի և էժանագին ճաշարանների ու թէյատների ընկերութիւնը կոյս Հռիփսիմէ Թայիրեանի միջոցով Կատարինէ Ներսիսեանից ստացել է ի յիշատակ իր ամուսնու 25 րուբլի, այրի Մելիքօվից ի յիշատակ իր ամուսնու 25 ր., բժշ. Վաս. Գր. Բէհբութեանից մի քանի արկղ չոր միրգ։ Ընկերութեան վարչութիւնը յիշեալ անձանց յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը»։

◆ Մայիսի 26-ին Թիֆլիսի կանայք ժողով գումարելով որոշել են Թիֆլիսում հաստատել կանանց կլուբ։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետ Լօզինա-Լօզինսկին մայիսի 27-ին մեկնեց Գորի։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը, համաձայն ներքին գործերի մինիստրութեան առաջարկութեան, հաղորդել է քաղաքային վարչութեանը, որ, նկատի առնելով տիֆով հիւանդանալու մասնաւոր դէպքերը երկաթուղիների գնացքներում, երկաթուղային հիւանդանոցում տեղի պակասութեան ժամանակ՝ տիֆով հիւանդները պէտք է ընդունվեն քաղաքային հիւանդանոցներում։

◆ Մայիսի 26-ին բօրսային կոմիտէտի և քաղաքային վարչութեան միացեալ նիստում որոշվեց միջնորդել ուր հարկն է Թիֆլիսում մտցնելու ապրանքային տուրք՝ ներմուծվող և արտահանվող ապրանքների ամեն մի պուդից։ Այդ տուրքի $10^{0}/_{0}$-ը տրվելու է վաճառականական ընկերութեան։

◆ Այս տարի քաղաքային արհեստաւորաց դպրոցն աւարտեցին 33 հոգի։

◆ Թիֆլիսի Արտիստական Ընկերութեան խորհուրդը խնդրամատոյց է եղել Կովկասի Փոխարքային՝ թոյլատրելու լօտօյի խաղը այդ նպատակին յատկացված յատուկ շինութեան մէջ, պատճառաբանելով իր խնդիրը ընկերութեան դրամական աննախանձելի դրութեամբ։

◆ Քաղաքային բոլոր սուր վարակիչ հիւանդանոցներում ներկայումս պառկած են ընդամենը 15 հիւանդներ։

◆ Վաղը նշանակված է կենդանիներին հովանաւորող ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։

◆ Թիֆլիսի նահանգի և Զաքաթալայի շրջանի գեներալ-նահանգապետի հրամանով արգելվում է Զաքաթալա քաղաքի փողոցներում և առհասարակ հասարակական ու հրապարակային տեղերում կրել սառը զէնք, այսինքն դաշոյն, թուր։ Յանցաւորները կենթարկվեն մինչև 3000 ր. տուգանքի կամ 3 ամսով բանտարկութեան։

◆ Թիֆլիսում կազմակերպվում է ասիական նուագախումբ, որ համերգներ է տալու թէ քաղաքում և թէ գաւառում։

◆ Կուկիայի ս. Աստուածածնի եկեղեցու ծխական հոգաբարձուների լուրը, որ երևաց «Մշակում» մի քանի օր առաջ, լրացվում է այսպէս։ Ծխականների ընդհանուր ժողովում հոգաբարձուներ ընտրվեցին պ. պ. Ստ. Քափանակեան, բժ. Խարազեան, Ս. Խարազեան և Ա. Ծօնեան։ Սրանցից պ. պ. Ս. Քափանակեան և բժ. Խարազեան, հակառակ ծխականների յամառ խնդրքի, կտրականապէս հրաժարվեցին, որով դրանց փոխարէն ընտրվեցին պ. պ. Եղեան և Փ. Տէր-Ստեփանեան։

◆ Նիկողայոս Աբրահամեանի հաշւապահական դասընթացքները այս տարվայ ընթացքում աւարտել են 74 հոգի, որոնցից հայերի թիւն է 38 հոգի, ռուսների՝ 19, վրացիների՝ 12 և զանազան ազգերի՝ 5 հոգի։ Առաջիկայ ուսումնական տարվայ համար խնդիրների ընդունելութիւնը կը բացվի սեպտեմբերի 1-ից։

◆ Այսօր քաղաքային վարչութեան անդամները և Թիֆլիսի էլեկտրաքարշի ընկերութեան լիազօր ինժեներ Լէբօնը խորհրդակցելու են մի քանի հերթական խնդիրների մասին, վերաբերեալ էլեկտրաքարշի կանոնաւորման։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Մայիսի 27-ին 5-րդ ոստիկանատան պաշտօնեաները Սօլօմօնօվսկայա փողոցում ձերբակալեցին Օրէնբուրգի նահանգն աքսորի որոշված Փօթի քաղաքացի Մարգար Սեմեոնօվ Մարգարեանին, որ իրան անուանեց «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան գնդապետ, բոլոր տէրօրների ղեկավար, կատարված ինչպէս 5-րդ քաղաքամասում, այնպէս և միւս քաղաքամասերում։ Մարգարեանցը ապրում էր պարսկահպատակ Կարապետ Կարչէնի որդու անցաթղթով։

◆ Մայիսի 27-ին, Օլգինսկայա փողոցում ապրող հացթուխ Բ. Գելօնաշվիլին յայտնեց ոստիկանութեանը, որ իր ծառայող Նիկօլա Լախշին նոյն օրվայ գիշերը կոտրելով դրամարկղը յափշտակել է 200 րուբլի։ Ձեռք առնված միջոցների շնորհիւ Լախշին ձերբակալված է։

◆ Մայիսի 27-ին Արմենակի Նրբափողոցում ապրող 2-րդ կարգի վաճառական Գրիգոր Յարութիւնեանցը յայտնեց ոստիկանութեանը, որ իր կին Օլգան, քոյր Եւգենիա Տատուրեանի հետ միասին, սիստեմատիկ կերպով գողացել է իրանից զանազան ոսկէ և գոհարէ իրեր 1000 րուբլու արժողութեամբ։ Մեղադրվող Օլգա Յարութիւնեանը և Եւգ. Տատուրեանը ձերբակալված են. Նրանց մօտ գտնվել է գողացված իրերի մի մասը։

◆ Մայիսի 28-ին, առ. ժամը 4-ին, ոստիկանական պաշտօնեաները խուզարկութիւն կատարեցին Պետր Վասիլևի (արհեստով կառապան) բնակարանում, Մուշտայիդի նրբափողոցում, Նալբանդեանի տանը, և յատակի տակ գտան 4 պատրաստի ռումբեր, 3 շիշ հեղուկ և ուրիշ պայթուցիկ նիւթեր։ Բնակարանում բացի Վասիլևից ձերբակալվեցին նրա հօրեղբօրորդի Անդրէյ Վասիլևը (առանց որոշ պարապմունքի) և գիւղացի Պաւել Իստօչնիկօվը (կառապան)։ Անդրէյ Վասիլևը ռումբերը պատրաստելու մէջ խոստովանեց։

◆ Մայիսի 27-ին 8-րդ քաղաքամասում շուրջկալի ժամանակ ձերբակալվեցին 12 անանցաթուղթ և պարապ մարդիկ։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Մայիսի 26-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Միրզօեվների ընկերութեան նաւթահանքի կառավարիչ Իվան Բօրիսօվը իր կառապան Ս. Տարապկինի հետ միասին սպանվել է նոյն ընկերութեան IX նաւթահանքին մօտիկ։ Յարձակվողները եղել են չորս հոգի։ Առաջին գնդակներից սպանվել է կառապանը և վիրաւորվել է ձին, իսկ ապա գնդակի մի հարուածից ընկել է նաև Բօրիսօվը։ Գնդակը անցել է ճակատից և մահը հետևել է րոպէաբար։ Սպանութիւնը կատարելով մարդասպանները սկսում են փախչել Շիբայէվի նաւթահանքով դէպի Միրզօեվի նաւթային կայարանը։

Ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցները բռնելու սպանողներին՝ անօգուտ է անցել առայժմ։ Հանգուցեալը ստանում էր բազմաթիւ սպառնական նամակներ, բայց թողնում էր նրանց անուշադիր։

Լրացուցիչ տեղեկութիւնների համաձայն, սպանութեան տեղին մօտիկ ոստիկանական պահականէտ կայ, գօրօդօվօյը կանգնած է եղել իր տեղում և խոկոյն և եթ հետամուտ է լինում չարագործներին կրակելով նրանց ետևից, սակայն ունենալով միայն 7 փամփուշտ, արձակելուց յետոյ ստիպված էր նա ընդհատել իր հետապնդումը։ Չարագործներից մէկը, ըստ երևոյթին վիրաւորված լինելով, յենվելիս է եղել իր ընկերոջ թևին։ Կառքը ծակծկոտված է եղել 8-10 գնդակներով, իսկ վիրաւորները երկուսն էլ մեռած, այնպէս որ չէ աջողվել հարցաքննել նրանց։ Կասկածի հիման վրա կալանաւորվել են մի քանի հոգի, սակայն շուտով արձակվել են։

Բալախանիի ոստիկանապետի անմիջական ղեկավարութեամբ եռանդուն կերպով որոնում են յանցաւորներին։ («Б»)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նոր-Բայազէտ, 22 մայիսի

«Մշակի» № 98-ում Նոր-Բայազէտից ուղղված մի թղթակցութեան մէջ յիշված էր, որ Նոր-Բայազէտի ծխական դպրոցներում «դեռ ևս ծեծը թագաւորում է» և որ «վարժուհիներից մէկը, դասարանում, նկատելով չարութիւն աշակերտուհիների մի նստարանում, ապտակում է մէկին, որի քթից արիւն է հոսում... Հոգաբարձական և մանկավարժական խառն ժողովը՝ քննութեան առնելով այդ դէպքը, նկատողութիւն է անում վարժուհուն»։

Այս թղթակցութեան առիթով մենք՝ ստորագրող ուսուցչուհիներս՝ յայտնում ենք հետևեալը։

1) Ծեծը մեր դպրոցներում երբէք ընդունված չէ եղել որպէս ուղղիչ միջոց։

2) Ամբողջ ուսումնական տարվայ ընթացքում ոչ մի խառն ժողովում աշակերտ ծեծելու հարց չէ դրվել։

3) Յիշված ծեծի դէպքի առիթով, որովհետև ընդհանրապէս և անորոշ կերպով բոլոր վարժուհիների հասցէին է ուղղված թղթակցութիւնը, մենք ստիպված ենք յայտնելու, որ յիշված դէպքը մեզ չէ վերաբերվում և որ բացի մեզնից վարժուհու պաշտօն ունի մեր դպրոցում նաև մի ուրիշը, որին ենք թողնում հերքելու այդ տխուր դէպքի արձանագրութիւնը մամուլում, եթէ միայն նա դեր չունի յիշատակված տգեղ դէպքի մէջ։

Նոր-Բայազէտի ծխական երկսեռ-դպրոցների վարժուհիներ՝

Ս. Քուռթայեան, Ս. Հայրապետեան, Հ. Միրանեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍՕՑԻԱԼԻԶՄԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ

Գերմանական սօցիալ-դեմօկրատիայի շարքերում ներկայումս գրական խիստ ուշագրաւ պայքար է սկսված ազգային հարցի շուրջը։

Շարժառիթն այն առաջարկն էր, որ արել էր Անգլիան ծովային սպառազինութիւնները սահմանափակելու մասին։

Ահա այդ առաջարկի դէմ «Սօցիալ-Մօն.» թերթում հանդէս է եկել գերմանական սօցիալ-դեմօկրատիայի տաղանդաւոր գրողներից մէկը, Լէյտները, այնպիսի յօդուածներով, որտեղ արմատականապէս վերագնահատութեան են ենթարկվում սօցիալ-դեմօկրատիայի դաւանած այն հաւատամքը՝ թէ «պրօլետարիատի համար հայրենիք չը կայ», այն մարտակոչը՝ թէ «պրօլետարներ բոլոր երկիրների, միացէք», այսինքն այդ ինտերնացիօնալ կուսակցութեան ամենաէական ու գաղափարականապէս գրաւիչ արժէքները։

Լէյտները համոզում է գերմանական սօցիալ-դեմօկրատիային չընդունել անգլիական առաջարկը սպառազինութիւնները սահմանափակելու մասին։

Այդ դեռ բաւական չէ. նա առաջարկում է նրան՝ արտաքին քաղաքականութեան հարցում գնալ «բուրժուազիայի» հետ ձեռք ձեռքի տուած, իբրև ամբողջ ազգի մի մասը, և ընդունել անգլօ-գերմանական անտագօնիզմը իբրև իր անտագօնիզմը։

Ո՞ւր կը մնար այլ ևս «պրօլետարներ բոլոր երկիրների, միացէք» մարտակոչը, եթէ խիստապէս Լէյտների այդ քարոզները հաւանութիւն գտնէին գերմանական սօցիալ-դեմօկրատների կողմից։

Պարզ է, որ Լէյտները հանդէս է գալիս իր կուսակցութեան հիմնական գաղափարների հակառակ և գրչի մի շարժումով ուզում է հէնց Կարլ Մարքսի հայրենիքում, ուր սօցիալիզմի ամենալաւ իդէօլօգներն են ու ամենաբազմաթիւ հետևողները, ինտերնացիօնալիզմի տեղ կանգնեցնել նացիօնալիզմի դրօշակը։

Այդ հանգամանքն է ահա, որ աղմուկ է յարուցել կուսակցութեան շարքերում և ասպարէզ քաշել նրա յայտնի իդէօլօգ-թէօրէթիկներին։

Ուղղափառ սօցիալ-դեմօկրատական բոլոր հրատարակութիւնները, առաջնորդ ունենալով Կաուցկու «Նէօէ-Ցայթ» թերթը, խիստ լեզուով դատափետում են Լէյտներին, յանդիմանում, ծաղրում ու մինչև իսկ մեղադրում դաւաճանութեան մէջ, որովհետև նա փոխում է սօցիալ-դեմօկրատիայի հաւատամքը և ոչնչացնում՝ բոլոր ազգութիւնների ճնշված դասակարգի, պրօլէտարների համերաշխութեան մարտակոչը։

Մանաւանդ որ այդ մեծ կուսակցութեան հիմքերի տակ փորողը մի անկուսակցական մարդ չէ, այլ կուսակցական գրող։

Սակայն այդ յարձակումների տարափի տակ լսվում են նաև բաւականաչափ լուրջ առարկութիւններ։

Ամբողջ գերմանական սօց.-դեմօկրատական մամուլը ներկայումս ջերմ քննութեան նիւթ է դարձրել արտաքին քաղաքականութեան խնդիրը. Լէյտների դէմ է հանդէս եկել ի միջի այլոց և ռեվիզիօնիստների պարագլուխ Էդուարդ Բէրնշտէյնը։ Նա համաձայն է Լէյտների հետ, որ բոլոր արմատական-դեմօկրատական կուսակցութիւններին մեծ վտանգ է սպառնում, որովհետև նրանք ընտելանալով ներքին քաղաքականութեան գործերում սիստեմատիկ կերպով ընդդէմ լինել կառավարութեանը՝ այդ տեսակէտը կարող են պահպանել նաև արտաքին գործերում և հանդէս գալ իրանց կառավարութեան դէմ այն ժամանակ նոյնիսկ, երբ նա արդարացի է, ու դրանով էլ կը դիւրացնեն թշնամու գործը։ Բէրնշտէյնի ասելով, այդ տեսակ վտանգից արդէն նախազգուշացրել է իրան Էնգելսը։ Բէրնշտէյնը համաձայն է նոյնպէս, որ «պրօլէտարների համար հայրենիք չը կայ» հաւատամքը պէտք է դէն ձգել իբրև անպէտքացած մի բան։ Բանւոր դասակարգը ունի ազգային շահեր ևս, և բանւորական արտագաղթի պակասելու փաստը պարզ կերպով վկայում է այդ մասին։ Որքան Գերմանիան աւելի ու աւելի էր դառնում արդիւնաբերական երկիր, այնքան աւելի էր պակասում արտագաղթը։ Սակայն ժամանակակից ազգութեան վրա չը պէտք է նայել իբրև մի առանձնացած ամբողջութեան վրա, որը հիմնված է կենսաբանական (біологич.) սկզբունքի վրա։ Ժամանակակից ազգութիւնը սօցիալական երևոյթ է. Նա կուլտուրական ժողովուրդների օրգանապէս իրար հետ շաղկապված ինտերնացիօնալի անդամն է։ Այդ ինտերնացիօնալի համար արդէն յօրինվում է իր յատուկ ինտերնացիօնալ իրաւունքը։ Այն բոլոր երկիրները, ուր պրօլէտարիատը հասել է այնպիսի զարգացման, որ արդէն կարողանում է ազդեցութիւն ունենալ քաղաքականութեան վրա, կանգնած են մօտաւորապէս զարգացման հաւասար մակերևոյթի վրա։

Այդ պատճառով ինտերնացիօնալ իրաւունքից բղխող պահանջները հաւասարապէս պարտաւորեցուցիչ են բոլոր կուլտուրական երկիրների պրօլէտարիատի համար։

Ի միջի այլոց ասենք, որ Ռուսաստանին Բէրնշտէյնը, ինչպէս այդ երևում է նրա մի քանի ակնարկներից, առ այժմ չէ դասում կուլտուրական երկիրների ինտերնացիօնալի շարքը։

Ահա այդ տեսակէտից միայն Բէրնշտէյնը բողոքում է Լէյտների անգլատեցութեան դէմ, ապացուցանելով, որ բուրժուազական խմբակներից տարբերվելու համար, սօցիալ-դեմօկրատիան արտաքին քաղաքականութեան մէջ պարտաւոր է ղեկավարվել ոչ թէ առանձին ազգութեան յատուկ իրաւունքով, այլ նոր ինտերնացիօնալ իրաւունքով։

Առաջ բերելով Բէրնշտէյնի այդ խօսքերը Իզգօյէվը «Рѣчь» լրագրի մէջ՝ մատնանշում է նրանց անորոշութիւնը։

Այդ ինչ «նոր ինտերնացիօնալ իրաւունքի» մասին է խօսում ռեվիզիօնիստների նախահայրը, որ, ակներև կերպով, տարբերվում է միջազգային իրաւունքից և որի իրաւական ոյժը կասկածելի է։

Բէրնշտէյնը, գոնէ, առանց բնորոշելու այդ «նոր» իրաւունքը անցնում է լռութեամբ օրվայ հրատապ խնդրի մօտից։

Նա խուսափում է շօշափել սպառազինութիւնը սահմանափակելու հարցը։

(Վերջը միւս անգամ)

ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

Բելգիայի թագաւոր Լէօպոլդ II-ի և նրա աղջկանց՝ Լուիզայի (սաքսօնական յայտնի պրինցուհին, որ մարդուց փախել էր իր երեխաների երիտասարդ ուսուցչի հետ), Ստեփանիի և մասամբ Կլէմէնտինայի միջև տարաձայնութիւնները մի ժամանակ առաւել էին դարձել եւրօպական մամուլի համար։ Սակայն ոչ ոք չէր սպասում, որ մոռացութեան մատնված այս ընտանեկան դէպքը նորից բռնկվէր, նորից անսպասելի կերպով յուզէր հասարակական կարծիքը։ Առաջ հասարակութիւնը հետաքրքրվում էր, որովհետև դէպքում մասնակցում էին բարձր. անձինք, այժմ հարցը ստանում է հասարակական բնոյթ։ Բանը ահա ինչումն է։ Լէօպոլդ II-ը երիտասարդ չէ. նա 75 տարեկան է։ Օրինական տղայ զաւակ նա չունի, և գահը նրա մահից յետոյ անցնելու է իշխան Ալբերտին, նրա եղբօրորդուն։ Իսկ անձնական կարողութիւնը անցնելու է աղջիկներին։ Բայց թագաւորը նրանց այն աստիճան չէ սիրում, որ կուզենար նրանց զրկել յօգուտ իր ապօրինի ընտանիքի անդամների, որոնց ապահովելը նրա սրտին շատ մօտ խնդիր է։ Բայց ինչպէս դա անել։ Ի հարկէ ամենից հեշտ կարելի է տնօրինել դրամի և արժէքաւոր թղթերի գործը. յանձնեցիր ում ցանկանում ես, և բանը վերջացաւ։ Ահա ինչու թագաւորը վճռել է իր բոլոր ունեցածը դրամի վերածել։ Քանի ամիս սրանից առաջ նա վաճառեց իր հանգուցեալ ամուսնու հագուստեղէնը և թանգագին իրերը։ Այժմ վաճառքի է հանված թագաւորական պատկերների ժողովածուն։ Դրանից յետոյ անմիջապէս նոյն վիճակին կենթարկվեն հնութիւնները, գլխաւորապէս եգիպտական արուեստի արգասիքները և ապա Բելգիայի սահմաններում գտնվող թագաւորական պալատները։

Երբ ծախվում էր թագուհու արդուզարդը, հասարակական կարծիքը չէր յուզված. դա միայն հանաքների առարկայ էր։ Այլ բան է, երբ թանգագին պատկերների ժողովածուն, ազգային վրձինի արգասիքը, պիտի ընկնի օտարների ճանկը։ Այժմ յուզվում է ինտելիգենցիան և ամենից առաջ՝ գեղարուեստագէտները։ Պատկերների ժողովածուն բաղկացած է 250 կտորից, բոլորն էլ համարեա յայտնի նկարիչների գործեր։ Այստեղ կան բառիս բուն նշանակութեամբ հազւագիւտ բաներ. Վան-Դէյկի, Ռուբենսի, Գօբեմի իսկական աշխատութիւնները։ Մի խօսքով, գեղարուեստական մի հազւագիւտ գանձ, որին բելգիացիները նկատում էին որպէս ազգային սեփականութիւն։ Եւ այդ բոլորը կարող է դուրս բերվել երկրից, դառնալ օտարազգի հարուստների սեփականութիւն, որոնց համար գուցէ թանգագինը իսկական Վան-Դէյկը, Ռուբենսը չեն, այլ որ այդ պատկերները գնված են բելգիացոց թագաւորից։ Եւ իրաւ, հէնց որ ծախվելիք ժողովածուի պատկերազարդ ցուցակը պատրաստվեց Ամերիկայի հարուստները գլուխները կորցրին, չը նայած որ գները շատ բարձր էին նշանակված։ Յուզված բելգիացիները դիմեցին պարլամենտին։ Այստեղ սկզբում գիտութեանց և գեղարուեստի մինիստրին առաջարկեցին հարց, թէ ինչ է նա մտադիր անելու ի նկատի առնելով յայտնի դէպքը։ Երբ մինիստրը առարկեց, որ յիշված փաստերը կառավարութեան իրաւասութիւնից դուրս են, այն ժամանակ վճռվեց օրինական հարցապնդում անել, որը մի քանի օրից յետոյ պիտի քննվի պարլամենտում։

Լուրեր են պտտում, որ բելգիական ազգային թանգարանը վճռել է ձեռք բերել ծախվող ժողովածուի ամենից աչքի ընկնող պատկերները, հին ֆլամանդեան շկօլայի վրձինի արտադրութիւնները, թէև դրանց գները շատ ուռցված են։

(«Рус. Вѣд.»)

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

27 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մինիստրների խորհուրդը հաստատեց ներքին գործերի մինիստրութեան առաջադրութիւնը՝ իջեցնելու պօստային ծախքերը այն պարբերական հրատարակութիւնների համար, որոնց արժէքը տարեկան 4—5 րուբլի է։

Պետական Խորհրդի օրէնսդրական խնդիրների մասնաժողովը 9 ձայնով ընդդէմ 6-ի մերժեց Խորհրդի 33 անդամների օրինագիծը 9 նահանգների կողմից Խորհրդի անդամների ընտրութիւնների կարգը փոխելու մասին և որոշեց շուտով զէմստվօ մտցնել այդ նահանգներում։

Խօլերայով հիւանդացան 5, մեռան 3 հոգի։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Երէկ Տօվարնայա և Գրիբնայա փողոցների անկիւնում չորս չարագործներ կրակ բացին անձնոց պահակախմբի վրա. վերջինս պատասխանելով ծանր վիրաւորեց նրանցից մինին, երկրորդը ձերբակալվեց։ Հրացանաձգութեան ժամանակ վիրաւորվեց մի պառաւ կին։

ԴՎԻՆՍԿ։ Մայիսի 23-ին հրդեհը հինգ ժամվայ ընթացքում այրեց 27 տուն, որտեղ ապրում էին բացառապէս աղքատ մարդիկ։ Ապրուստից զրկվեցին մօտ հազար հոգի, սպանվեց մի աղջիկ, երեք մարդ ծանր ջարդուածքներ ստացան։

ՕԴԵՍՍԱ։ Համալսարանի խորհուրդը հնարաւոր գտաւ պարտադիր դասընթացքների ընթերցումը յանձնել պրիվատ-դօցենտներին։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ։ Կօշուտը անկախների կուսակցութեան գործադիր կոմիտէտին զեկուցում ներկայացրեց երեկվայ ունկնդրութեան հետևանքի մասին և յայտնեց, որ կայսրը հրաժարվեց կաբինէտը կազմելուց բացառապէս անկախների կուսակցութեան անդամներից, այլ ցանկութիւն յայտնեց, որպէսզի կօալիցիօն կուսակցութիւնները ընտրողական բարենորոգման գործադրութեան նկատմամբ կատարեն իրանց պարտականութիւնները կայացած համաձայնութեան ոգով։

ԼՈՆԴՈՆ։ Մամուլի կօնգրէսի նիստում մայիսի 26-ին ստատս-սեկրէտար Էդուարդ Գրէյը ճառ արտասանեց, որով ընդգծեց, որ անգլիական նաւատորմի այժմեան յարաբերութիւնը միւս նաւատորմիների հետ պահպանելը հանդիսանում է ամենակարևոր մի հարց ոչ միայն հայրենիքում ապրող, այլև դրսի անգլիացիների համար։ Այնուհետև Գրէյը յայտնեց, որ նրա ամբողջ քաղաքականութիւնը ուղղված է կանօնաւորելու և զարգացնելու պետութիւնը, նաև վերացնելու մի շարք թիւրիմացութիւնները միւս ազգերի հետ։ Մամուլը կարող է բաւականաչափ նպաստել այդ ձգտումների աջողութեանը և խաղաղութիւնը պահպանելուն։

ԴՐԵԶԴԵՆ։ Տեղական լանդգերիխտի երկրորդ քրէական բաժանմունքում սկսվեց տասն ռուս ուսանողների գործի քննութիւնը, որոնք մեղադրվում են գաղտնի համախմբմանը մասնակցելու մէջ։ Մեղադրեալներից ոչ մէկը իրան մեղաւոր չը ճանաչեց։ Երկու կանայք անյայտացել են։ Դատարանը համաձայնեց կանչել էկսպերտներին։

ԲԵՐԼԻՆ։ Պրուսիայի պետական խորհուրդը որոշեց նշանակել մի յատուկ յանձնաժողով պրուսական ներքին գործերի մինիստրի նախագահութեամբ ադմինիստրատիվ մարմինների բարենորոգումների քննութեան համար, համաձայն ժամանակի պահանջների։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՃՈՒՐԴ

Բեթղեհէմ եկեղեցուն պատկանող՝ Մօդինու տուպիկում եղած հին տունը քանդելու և տեղը նոր՝ մէկ յարկանի (ներքնայարկով) տուն կառուցանելու համար լինելու է աճուրդ կիրակի, ամսիս 31-ին, ժամը 12-ին ցերեկվայ, Կ. Հայոց Բարեգործական Ընկ. դահլիճում, որը գտնվում է Աբաս-Աբադսկայա հրապարակի վրա։ Տան մակարդակի և պայմանների (կօնդիցիա) հետ կարելի է ծանօթանալ մինչև աճուրդի օրը, ամեն ժամանակ Բեթղեհէմ եկեղեցու սպասաւոր Արսէնի մօտ։

Բեթղեհէմ եկեղեցու
Ծխական-Հոգաբարձութիւն
501. 1—1

ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

առաջիկայ 1909/10 թ. ուսումնակ. տարում բացվում են հետևեալ դասարանները՝ ԱՌԱՋԻՆ և ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ (ուսման I և II տարի) և ԱՌԱՋԻՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆ (ուսման IV տարի)։

Բաւականին ազատ տեղ կայ երրորդ պատրաստական դասարանում (ուսման III տարի) և սահմանափակ թւով բարձր դասարաններում։

Խնդիրներ ընդունվում են այժմեանից։ Ուսման վճարն է տարեկան 35 րուբլի։ Ձրի ընդունելութիւն չը կայ։ Քննութիւնները նշանակված են օգոստոսի 27-ից։

Նախագահ հոգաբարձութեան՝
Ռուբէն Յօվհաննիսեան
(չ.ու.ե.) 485. 4—2